

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

МАРЧУК ДАНА ВІТАЛІЇВНА

Допускається до захисту:

в.о. завідувача кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої
політики, д.е.н., доцент
_____ В.В. Лимар
« _____ » _____ 2022 р.

**РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК У СУЧАСНОМУ СТАНІ ПРАВ ЖІНОК В
АФГАНІСТАНІ**

Спеціальність 291 Міжнародні відносини регіональні студії та суспільні
комунікації

Магістерська робота

Науковий керівник:

Лимар В.В., в.о. завідувача кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої політики,
д.е.н., доцент

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали/за шкалою ECTS/за національною шкалою)

Голова ЕК:

Федуняк С.Г., д.політ.н.,
професор

_____
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Марчук Д.В. Релігійний чинник у сучасному стані прав жінок в Афганістані. Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, ОП міжнародні комунікації та медіація в умовах конфліктного врегулювання. ДонНУ імені Василя Стуса, Вінниця, 2022.

У магістерській роботі аналізуються гендерна нерівність та традиційні уявлення про статус ісламської жінки в ісламській релігії та в афганському суспільстві. Дипломна ґрунтується головним чином на дослідженнях, які проводять співробітники різних міжнародних спільнот та Місії ООН зі сприяння Афганістану (МООНСА), та інших документах ООН. Автор виявляє низку обставин внутрішнього та зовнішнього характеру, що перешкоджають зусиллям щодо зміни становища жінок в ісламській релігії в Афганістані, і плюси змін в інших мусульманських регіонах.

Ключові слова: гендерні відношення, гендерна нерівність, статус жінки, права людини, ООН, ісламська релігія, мусульманські регіони, Афганістан.

88 с. Бібліограф.: 100 найм.

ABSTRACT

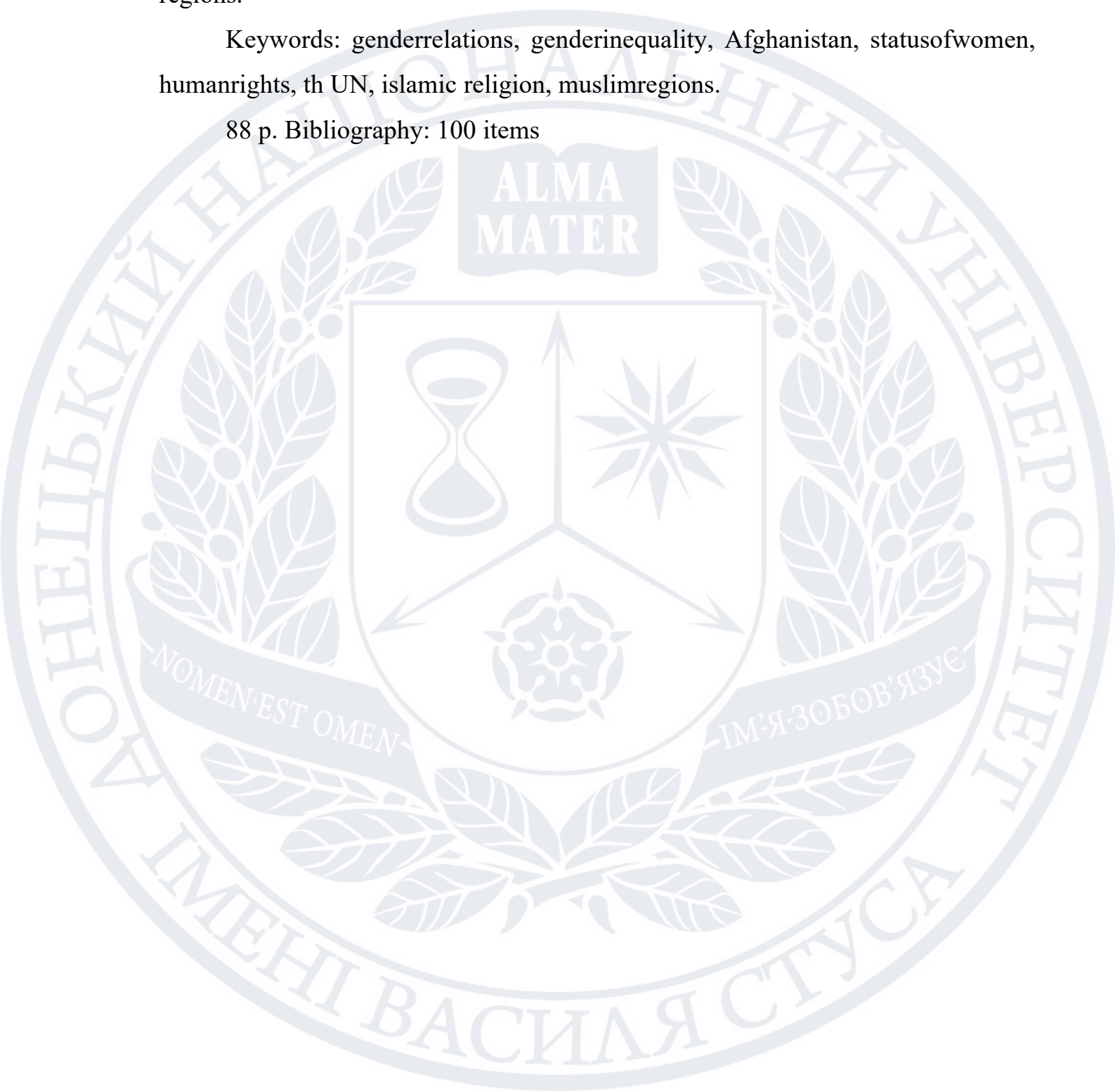
Marchuk D. V. Religious factor in the current state of women's rights in Afghanistan. Specialty 291 International relations, public communications and regional studies, EP international communications and mediation in the context of conflict resolution.

The thesis analyzes gender inequality and traditional ideas about the status of Islamic women in the Islamic religion and in Afghan society. The thesis is based mainly on research conducted by the staff of various international communities and the United Nations Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA), and other UN documents. The author reveals a number of internal and

external circumstances that hinder efforts to change the position of women in the Islamic religion in Afghanistan, and the advantages of changes in other Muslim regions.

Keywords: genderrelations, genderinequality, Afghanistan, statusofwomen, humanrights, th UN, islamic religion, muslimregions.

88 p. Bibliography: 100 items

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРАВОВОГО СТАНУ ЖІНОК В ІСЛАМСЬКОМУ СВІТІ.....	10
1.1 Історія зародження фемінізму	10
1.2 Вплив релігійного чинника на розвиток прав жінок.....	16
1.3 Правовий кодекс, закріплення прав жінок в Афганістані	24
РОЗДІЛ 2 МІЖНАРОДНІ ВИМОГИ ЩОДО ЗАХИСТУ ЖІНОЧИХ ПРАВ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В ІСЛАМСЬКОМУ СВІТІ	31
2.1 Забезпечення прав і свобод жінок та способів їх захисту за допомоги міжнародно–правових норм	31
2.2 Властивості використання міжнародно–правових норм захисту прав жінок у мусульманській місцевості	34
2.3 Рішення Європейської конвенції з прав людини задля збільшення впливу на права ісламської жінки	37
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ РЕЖИМУ «ТАЛІБАН», ЯК ІСТОРІЯ ДЕКОНСТРУКЦІЇ ЖІНОЧНОСТІ.....	40
3.1 Історичні причини виникнення руху Талібан.....	40
3.2 Становлення руху Талібан: цілі та завдання.....	42
3.3 Талібан як національно-визвольний рух	47
3.4 Політична програма талібів та внутрішня політика в Афганістані (1996 – 2001 рр.)	53
3.5 Міжнародні відносини уряду талібів із деякими країнами	62
3.6 Вплив режиму «Талібану» на порушення жіночих прав	65
РОЗДІЛ 4 МЕТОДИ ВИРІШЕННЯ ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ В СУЧАСНОМУ АФГАНІТСТАНІ	69
4.1 Відповідь та протидія міжнародно–правових організацій на порушення жіночих прав	69
4.2 Рекомендації сучасної протидії гендерної дискримінації	74
ВИСНОВОК	77
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	79

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я
- ЄКПЛ – Європейська конвенція з прав людини
- ЄС – Європейський Союз
- ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини
- ЗМІ – Засоби масової інформації
- ЛАД – Ліга арабських держав
- МОП – Міжнародна організація праці
- НАТО – Організація Північноатлантичного договору
- ОАЕ – Об'єднані Арабські Емірати
- ООН – Організація Об'єднаних Націй
- США – Сполучені Штати Америки
- УВКПЛ – Управління Верховного комісара ООН з прав людини
- ЮНІФЕМ – Жіночий Фонд Організації Об'єднаних Націй
- ЮНЕСКО – Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури.
- CEDAW – Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації проти жінок.
- SJSU – Державний університет Сан-Хосе.
- МООНСА – Місія ООН зі сприяння Афганістану.
- ІОА – ісламське товариство Афганістану.
- ІПА - ісламська партія Афганістану.
- НДФА - Національний ісламський фронт Афганістану.
- НФСА - національний фронт порятунку Афганістану.
- ІСОА – ісламський союз за визволення Афганістану.
- ПІСА – партія ісламської єдності Афганістану.
- ІОАП – ісламське товариство Афганістану-Панджшеру.
- НДПА – народна демократична партія Афганістану.
- УВКПЛ – Управління Верховного комісара ООН з прав людини.

ОКСВ, ОКСВА – обмежений контингент радянських військ (в Афганістані).

ВСТУП

Актуальність обраної теми дослідження викликана за присутності проблем порушення прав жінок та недотримання гендерної рівності в усіх сферах соціального життя в ісламі. Тому на цій території сильно відчувається розбіжність між правами чоловіків та жінок. Ісламських жінок обмежують в їх правах на вільне існування та утискають у соціальній, політичній та економічній, освітніх сферах, жінок в більшості не допускають до парламенту, навіть взагалі повна відсутність, спостерігається сильна різниця в зарплатні чоловіків та жінок, заборона отримання освіти, присутня сильна гендерна нерівність. Геополітичні конфлікти на території знищили системи соціального захисту, послабили доступ на отримання послуг підтримки, захисту, збільшилась вразливість жінок. Для цього регіону за їх культурою та традиціям для них жінка – це пригноблена громадянка другого сорту, відокремлена від суспільства. Завдяки цим факторам відображається дійсна проблема ісламських жінок та необхідність їх вирішення.

Захист жіночих прав у цій системі прав людини і громадянина є конституційним обов'язком модернізованих держав. До глобалізації держави здійснюються певні обмеження на суверенні права та передачу їх в реалізацію окремим національним структурам, задля допомоги їм у захисті прав жінок та чоловіків. У результаті захисту прав людини є обов'язком не тільки в межах конкретної держави, але також міжнародних співтовариств та регіональні інтеграційні об'єднання, які визначаються універсальними міжнародно–правовими нормами, які країна повинна дотримуватися.

Своєрідність ісламської культури та її традиції стають на заваді для імплементації міжнародних норм задля захисту прав та свобод жінок. Актуальність дипломної роботи є вплив міжнародних організацій та міжнародно–правових норм на ісламську правову систему у забезпеченні реалізації прав жінок та їх результативність захисту.

Проблемі захисту прав і свобод ісламських жінок досліджували з українських дослідників: Лимар В.В, Лимар Т., Замула А.Ю., Меніович К. О, Лубський В.І., та інші, також захисту прав жінок розробляли у свої роботах арабські і західні вчені серед яких Бадран М., Султан С., Балуач А.Г., Краус В., Сайфі А. та інші.

Були опрацьовані дані рішення Європейського суду з прав людини, статистику Міжнародної організації праці, ряд положень міжнародно-правових актів щодо захисту прав жінок, таких як Конвенція ООН, Європейська конвенція з прав людини, Арабська хартія прав людини та інші.

Об'єктом дослідження є правові відносини, що виникають у процесі захисту прав жінки у мусульманському суспільстві.

Предмет дослідження є правовий стан жінок в ісламському світі та вплив міжнародно-правових норм та міжнародних організацій на їх захист.

Мета дипломної роботи є визначенням правового становища жінок в ісламі. Відповідність міжнародно-правових норм виявлення певних чинників, які впливають на права жінок та їх виконання.

Завдання:

- провести теоретико-правовий аналіз правового становища жінок в ісламі;
- проаналізувати ісламський фемінізм, дослідити за допомогою яких способів жінки боролися за свої права в ісламському регіоні;
- описати вплив релігії ісламу на права жінок;
- дослідити законодавство ісламських країн та закріплені у ньому права жінок;
- описати міжнародні норми захисту жіночих прав та їх виконання в країнах ісламського регіону;
- відобразити роль прийнятих рішень Європейського суду з прав людини на розширення прав жінок;
- охарактеризувати ідеологію терористичного режиму «Талібан», його вплив на права афганських жінок;

- розглянути реакцію та вплив міжнародно-правової спільноти, міжнародних організацій на порушення прав жінок терористичним режимом «Талібан».

Методи дослідження. Під час дослідження були використані фундаментальні, загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Завдяки світоглядному діалектичному методу пізнання, який надає можливості досліджувати проблематику в поєднанні їх соціальних зміст та юридичних форм, вдалося здійснити системний аналіз становища жінок в ісламському регіоні під кутом теоретико-правового виміру.

Завдяки загальнонауковому методу аналізу були опрацьовані основні положення про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок Конвенції ООН, Європейські конвенції з прав людини, рішення Європейського суду та інші міжнародно-правові документи у сфері захисту прав жінок.

Спеціально-науковий історико-правовий метод застосовувався для визначення впливу релігії ісламу на права жінок, а також для вивчення та порівняння прав жінок у до-ісламський та після ісламський період. Внаслідок логічного методу було обумовлено послідовність викладення матеріалу, його узгодженість. Який надав можливість сформулювати висновки, із викладеного матеріалу.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, її мети, завданнями та предметом дослідження, переліку умовних скорочень, трьох розділів, і вісім підрозділів, висновків і списку використаних джерел (100 найменувань). Загальний обсяг становить – 97 сторінок, основний зміст – 73 викладено на сторінках.

РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРАВОВОГО СТАНУ ЖІНОК В ІСЛАМСЬКОМУ СВІТІ

1.1 Історія зародження фемінізму

Права жінок в Ісламській Республіці Афганістан є однією з найболючіших проблем для держави та міжнародної спільноти. Згідно з численними опитуваннями експертів у сфері прав жінок за останні десятиліття, Афганістан вважається найгіршою країною в світі для життя жінок [54].

У недавньому минулому, під час уряду Талібану, жінки були повністю виключені з усіх форм суспільного життя, у тому числі не могли працювати вчителями, державними службовцями та журналістами. Після падіння режиму Талібану, незважаючи на певний прогрес у покращенні правового та соціального статусу жінок, їхнє становище залишається надзвичайно важким.

Більшість жінок і дівчат позбавлені доступу до медичної допомоги, освіти, роботи, стикаються з бідністю, гендерним насильством, рівністю перед законом і перешкодами для участі в політичному житті країни.

Незважаючи на риторичну відданість правам жінок і витрачання мільйонів на права жінок і проекти розвитку країни, пріоритетність жінок не є головним, ні для уряду, ні для іноземних донорів, які зосереджені насамперед на збройних конфліктах, а не на ширшій концепції безпеки громадян і верховенства права.

Важливу роль у визначенні правового статусу жінки відіграє її становище в афганському суспільстві.

Жіноча правова боротьба досягає більшу частину століть. Свого розширення та загальнодоступного характеру вона почала набувати разом з моменту буржуазно-демократичних революцій та особливого досягнення у західних країнах ХХ століття.

В мусульманських країнах повільніше цей процес йшов. Завдяки патріархальним засадам релігії, традиціям мусульманського права та режиму держави які заважають розвитку та самореалізації мусульманським жінкам. Закони, жорстокість ісламу, цілю яких є нібито захистити «слабку стать», роблять зовсім інакше, вони жінок ставлять у вразливе та несприятливе становище. Незважаючи на такі умови та патріархальний порядок ісламу, жінки продовжують боротися за свої права та свобод.

Ставлення в ісламських регіонах до проблем жінок викликає питання і досить незрозуміле. Націоналісти, розглядаючи права жінок через гендерну рівність і принципи світських норм, схиляються до ідеології міжнародного фемінізму. Представниці секулярного фемінізму дотримуються концепцій західної демократії та стверджують про протиріччя між ісламом і правами жінок через ієрархію, продиктовану релігійними канонами [10].

Правовий статус жінки в ісламських регіонах полягає в тому, що її права визначаються в першу чергу релігійними догматами. Пов'язано це з тим, що цей регіон належить мусульманській правовій сім'ї, в якій Коран є основним джерелом права. Через це мусульманські жінки почали свою боротьбу саме з доказом того, що Коран захищає свої права та проголошує рівність між представниками різних статей. В результаті цього з'явився феміністичний рух, який зовсім відрізняється від європейського фемінізму, до якого ми звикли. Порівняно з основними питаннями протестів європейських феміністок, мусульманські жінки не можуть протестувати за дозвіл абортів або за одностатеві відносини, оскільки це забороняє Коран [4].

На сьогоднішній день ця течія називається «мусульманським холістичним фемінізмом» і включає багато дискурсів. Основна мета цього напрямку – інтерпретація релігійного джерела, а саме Корану з певного погляду гендерної рівності та фемінізму. Його учасниками можуть бути не тільки мусульманки та жінки, які вивчають інші релігії. Мусульманський фемінізм, працюючи проти радикальної інтерпретації ісламу, які пропагують насильство та гендерні ролі. Ця течія найкраще сприймається в більшості

політичних режимів і суспільств в ісламських регіонах, для якого Коран з ісламом є важливою віхою. Цю стратегія підтримуються найвищими світовими організаціями, такими як ООН та іншими міжнародними неурядовими правозахисними організаціями [8].

Ця форма опору виникла ще в 1920-х роках в Єгипті, і з'явилася завдяки людині – адвокату Касиму Аміну. До середини 1990-х років ісламський фемінізм поширювався серед інших мусульманських країн, а також зростав серед мусульманської діаспори, очолюваної вченими американо-пакистанського та афро-американського походження – Асмою Бардас і АміноюВадуд [51].

Під час революції за незалежність країн ісламського регіону учасниці феміністичного руху обстоювали необхідність розмежування релігії та держави. Однак у регіоні такий секуляризм був пов'язаний із західною практикою, тому ця відмінність була досягнута не в усіх країнах. Сьогодні ця течія існує, але її представники стверджують про секуляризм у формі, яка передбачає важливу роль релігії після її відокремлення від державної влади [41].

Під час революцій незалежності з'явилися нові форми фемінізму. Представниці нового ісламського фемінізму стверджували, що помилкове тлумачення ісламських канонів робить жінку залежною від чоловіка, і винен у цьому насамперед патріархальний Захід. Жінки пояснили, що нові правила, які прийшли з появою нових економічних відносин, зміною системи державного управління, створенням великих імперій у колоніальні часи в мусульманських країнах порушують права і свободи жінок і не відповідають ісламським цінностям. Прихильниці цього напряму стверджували про необхідність встановлення в незалежних мусульманських державах гендерної рівності, про яку говорить релігія. З моменту здобуття мусульманськими державами незалежності представниці ісламського фемінізму зосередили свою увагу на побудові інклюзивних державних інститутів. Але значних успіхів у цій сфері досягти не вдалося, оскільки тоді

виникли нові консервативні націоналістичні рухи, які трактували Коран несприятливо для жінок [8].

В ісламському фемінізмі важливою персоною є іранка Зіба Мір-Хоссейні. По її словами, ісламський фемінізм появився, в процесі посилення ісламістського руху під час революції в Ірані. Під час зростання Ірану, іранські жінки почали сумніватися в легітимності державного тлумачення та застосування шаріату в державній та приватній сферах. Мусульманські активісти намагалися за допомогою настанов Корану, до яких закликає сама держава, домогтися дійсного тлумачення священних канонів і уникнути неузгодженості влади і релігії у визначенні прав жінки. Поява ісламізму є умовою постійного діалогу між ісламом і фемінізмом.

Зіба Мір-Хусейні у своїй праці описує і стверджує, що «феміністичне» перечитування шаріату можливе і неминуче. Тому що представники шаріату мають справу з суперечливими цілями, встановленими їхнім власним порядком і дискурсом, який полягає в підтримці сім'ї та поверненні жінок до їх «справжнього та високого» статусу в ісламі. Це створює напругу між практикою шаріату та урядом, відкриваючи простір для нових інтерпретацій норм шаріату в масштабі, який не мав прецедентів в історії ісламського права[51].

Слід зауважити, що першою асоціацією ісламського фемінізму стала «Сестри в Ісламі», яка з'явилась у 1980-х роках і діє до сьогодні.

І, попри те, що ці феміністичні рухи сформувалися ще в 19 столітті, наслідки діяльності можна помітити лише з кінця 20 століття. Як приклад можна навести Туреччину та Марокко, які першими змінили законодавство щодо прав і свобод жінок. Турецька влада внесла зміни до Конституції та Цивільного кодексу, згідно з якими чоловік і жінка є рівними в сім'ї. Однак можна визнати, що на такі зміни вплинув Європейський Союз і політика гендерної рівності, яку мають впроваджувати всі потенційні члени союзу [8].

Відіграє видатну роль у вирішенні проблеми гендерної нерівності, створення жіночих організацій у країнах Перської затоки. Такі феміністичні

рухи вплинули на створення жіночих організацій у регіоні. Серед них Товариство жінок Бахрейну. Ця організація отримувала фінансування та підтримку від ЮНІФЕМ і проводила спеціальні навчальні програми та залучала жінок до політичної діяльності країн [42].

Можна також згадати про організацію, яка внесла свої зміни в гендерну проблему на Сході, став Йорданський форум ділових жінок, який вивченням досвідченого рівня освіти мусульманок і професійною підтримкою. Головною метою цього форуму було вплинути на збільшення прав і можливостей жінок регіону в культурній, правовій, соціальній та економічній сферах [55].

Але в Афганістані нажалі інша ситуація. За двадцять років після вторгнення до Афганістану коаліційними військами, в країні були встановлені значні зміни, щоб покращити права та можливості жінок. Кілька поколінь дівчат вирости в новій реальності. А тепер після того, як «Талібан» прийшов до влади, та сталася евакуація армії США, доля жінок в Афганістані стала найбільш трагічною. Сотні тисяч хотіли б покинути країну, але для багатьох ці спроби марні, і вони залишаються заручниками талібів, закриті у своїх будинках і позбавлені будь-якої надії на майбутнє. Коли «Талібан» колишній контролював Афганістан, в період з 1996 по 2001 рік група практикувала версію шаріату, яка включала в себе закидання камінням за подружню зраду, ампутацію кінцівок за крадіжки, а також заборонили дівчатам після 12 років відвідувати школу. Жінкам було заборонено виходити з дому без супроводу чоловіка. Поведінка жінок контролювалася співробітниками Міністерства про поширення чесноти та запобігання гріха. Вони роз'їжджали по всій країні у пікап-вантажних автомобілях і публічно принижували і били батогами жінок, які порушували правила.

За даними Amnesty International, у 1996 році одній жінці в Кабулі відрізали кінець великого пальця тільки через те, що вона використала лак для нігтів.

Таліби наразі «рекомендували» жінкам не виходити з будинків: як пояснює керівництво угруповання, тимчасово і заради їхньої ж безпеки – поки пересічні таліби «не навчені», як поводитися з жінками. Згодом ці правила обіцяють послабити. Але не всі жінки готові чекати послаблень, поки їх звільняють із роботи і змушують надягати бурки, а загрози фізичної розправи залишаються реальними.

Під час евакуації до різних країн світу вдалося вивезти афганських журналісток, режисерок, правозахисниць. Виїхали спортсменки, зокрема національна жіноча збірна з футболу; команду дівчат–розробниць робототехніки також вдалося евакуювати.

Колишня посолка Афганістану у США РояРахмані говорить, що афганські жінки «перебувають у стані паніки» через захоплення влади талібами. «Оголошення нових правил і побоювання того, як таліби поводитимуться, вже викликає все більше занепокоєння серед афганських жінок. І вони в стані паніки», – сказала Рахмані ведучому на телеканалі CNN. Рахмані у 2018–му стала першою жінкою на посаді посла Афганістану в США, поки її не змінили без офіційного пояснення у липні, повідомляє TheWashingtonPost.

Мішель Бачелет, як член комісаріату ООН із прав людини заявила, що права жінок є «фундаментальною червоною лінією». На екстреному засіданні Рада ООН із прав людини в Женеві підтримала резолюцію, в якій підтвердила свою «непохитну підтримку» прав жінок та дівчат. Але у резолюції немає того, що вимагали багато правозахисних груп, зокрема, у ній немає рекомендації призначити спеціального слідчого ООН по Афганістану.

Протягом 20 років без талібів дівчата і жінки Афганістану могли не тільки здобувати освіту, працювати, займатися мистецтвом, а й бути при владі. Не скрізь і не в кожному регіоні права дотримувалися. Проте жінки мали можливість боротися за рівноправність. Історія 29–річної Заріфи Гафарі – мера одного з найконсервативніших афганських міст Майдан–Шар – свого часу облетіла весь світ. Гафарі стала своєрідним символом повернення жінок

в афганську політику. У 2018–му на неї вчинили замах у перший же робочий день. А в 2020–му прихильники талібів стратили її батька. Заріфа Гафарі, яка виросла за часів попереднього правління талібів, заснувала в Афганістані правозахисну організацію, боролася за права жінок. Зараз через загрозу розправи сім'ї Гафарі довелося втекти. Їх евакуювали до Німеччини.

«Якщо «Талібан» дійсно хоче керувати Афганістаном, вони не зможуть цього робити без 50 відсотків населення, – впевнена Заріфа Гафарі. – Жінки були найбільшою частиною подій в Афганістані, і все, що у нас з'явилося за останні 20 років, більшою мірою було побудовано жінками моєї країни».

Йдучи на ризик і виступаючи за подолання жорстких гендерних норм, жінки демонструють своє прагнення до свободи, вони прагнуть зробити суспільство більш справедливим і сприятливим. Тому жінкам потрібна підтримка суспільства, щоб разом подолати патріархальну систему, яка їх обмежує та посилює стереотипи про спосіб життя мусульманської жінки.

1.2 Вплив релігійного чинника на розвиток прав жінок

Почнемо з того, що будь-яка релігія створена для того щоб маніпулювати людьми, особливо за допомогою страху. Страх це кращий для релігії спосіб тримати людей під контролем.

Жертва в релігії є завжди. Образ жертви пов'язаний з усіма авраамічними релігіями, які зараз на останньому подиху. Вони як вмираючі старий чи стара: рідних дітей закладуть, аби ще годинку пожити. Будь – яка авраамічна релігія до своєї пастви ставиться як до рабів . Вони так і називають – вівці мого стада. Вівці – це товар, який має йти на викуп того, хто викупується. В даному випадку це вмираючі егрегоріальні системи. Саме тому так культивується принесення жертви богу. У християнстві жертва потрібна добровільна. У мусульман не питають. Вони все це роблять через ритуальне обрізання. Той, хто згоден піти на таке жертвопринесення,

поширює парадигму жертви авраамічних релігій. Той, хто не згоден, шукає та знаходить ті системи, які до людини та її свободи ставляться з повагою.

Але саме релігія в ісламі відіграє важливу культурно–історичну роль у їхньому регіоні.

Якщо говорити про їх релігію, то з появою ісламу, законодавство ісламських держав зазнала великого впливу, воно має бути узгодженим з основними цінностями та заповідями Святого Письма. Це нова релігія, яка призвела до змін ісламського світу. Іслам виник у 7–му столітті. У Аравії, і його засновник був пророком Мухаммадом, який у своїх проповідях закликав вірити в одного Бога (Аллаха) і бути слухняним його волі. Іслам характеризується неподільністю багатьох сфер: духовної та практичної діяльності людини, релігійної та світської влади, правових положень та етики, юриспруденції та праведного способу життя. Шаріат є основою правового регулювання в мусульманських країнах. проявляється в конституціях країн, сімейних законів та пенітеля. Шаріат (арабська «Аш–Шаріа», «правильний шлях», «розпорядження», «законоположення») є резюме юридичних, моральних, етичних та релігійних норм ісламу, що містить норми держави, спадщину, кримінального та шлюбного та сімейного права, також культових розпоряджень, що встановлюють суспільне і особисте життя мусульман. Іншими словами, Шаріат – це релігійний закон, кодекс поведінки мусульман для всіх випадків [15]. Головним джерелом шаріату є Коран, який сформулював дух закону шаріату та заклав основи для найважливіших принципів шаріату. Його канони мають справу з усіма аспектами повсякденного життя: шлюб, придане, права та обов'язки подружжя, розлучення та різні засоби розпуску шлюбу, період після розлучення, підняття чужої дитини, договорів, кредитів, застав, збитки, клятви та обітниці, покарання за злочини, справедливість, закони війни та миру, судочинство. В багатьох мусульманських країнах права жінок, її життя та позиція в суспільстві проходить через призму релігії.

Існує два періоди ісламської релігії: до-ісламський та після виникнення ісламу.

Ісламська релігія є новою релігією, яка виникла в сьомому столітті. До цього древні мусульмани були політеїсти. Політеїсти поклонялися богам, поважали їх і приносили жертви. Звичайна форма шлюбу була повністю відсутня. Іслам забезпечує частку жінки у власності батьків і чоловіка, але самі жінки не маючи, ні прав, ні гідності, не отримуючи частки, ні від подружжя, ні від батьків, у спадок. Були ще такі типи шлюбу, які можна вважати запуском, перелюбу, проституцією або поліандрію. Чоловіки могли одружитися на будь-якій кількості жінок, спеціальних правил про шлюб не було встановлено, також могли одночасно одружитися на двох сестер. Чоловік міг розлучитися, мав право відокремитись від своєї дружини, якщо йому захотілось, без будь-яких правових підстав, і також міг скасувати розлучення стільки разів, скільки він захотів. Він міг в супереч логіці звинуватити свою дружину у брехні, залишити її в ганьбі, щоб заважати іншим шанувальникам, а сам його буде звільнено від будь-яких відповідальностей щодо законних покарань або утримань. Несправедливі звинувачення у непристойності використовувалися для того щоб позбавити дружину приданого [45]. Жінка сприймалася матеріальною річчю, і якщо людина не могла заплатити за свій борг під час свого життя, після його смерті його кредитор володіє йогодружиною як відшкодування. Дитина жіночої статті вважалася поганою ознакою, і батьки боялися, коли у них була дівчинка. Не тільки вони ставали нещасливими, але їм ставало соромно за їх дитину [46]. У ісламській релігії немає розбіжностей щодо ставлення до Аллаха, між чоловіком та жінкою, оскільки вони обіцяють ті ж нагороди за хорошу поведінку, і ті ж покарання за погану поведінку.

Коран заявляє, що Бог створив людей від чоловіка до жінки, та, не дивлячись на емпіричні відмінни між людьми. Коран ставиться до них на рівних, і морального вибору людей та їх благочестя. Бог, створивши, чоловіків і жінок з тієї ж душі, як охоронців один одного у відносинах і

співпраці, без домінування [1]. Іслам не дозволяє чоловікам домінувати над жінками, а навпаки забезпечуючи гендерну рівність, та рівність прав чоловіків і жінок у всіх сферах та захищає гідність, права, честь та статус жінок. Іслам заповідає чоловікам, ставитися до своїх дружин з співчуттям та повною повагою, жінки в ісламі поважаються і шановані. Жінка, як мати тому має більше поваги в ісламі, ніж будь-яка інша особа. Святий Коран наказує мусульманам, показувати повагу до своїх матерів і добре ставитися до них, навіть якщо вони не є віруючими. Пророк наполягає на тому, що права матері є вищим[47].

Питання про шлюб в ісламських країнах завжди привертала увагу. У ісламі, шлюб є важливим етапом у житті кожного мусульманина, це акт з благословенням Аллаха, щоб жінка та чоловік любили один одного і допомагали один одному докладати зусиль, щоб продовжувати людську расу, виховувати своїх дітей, щоб вони стали справжніми службовцями Аллаха [35].

Загальновизнано, що в подружньому житті мусульман, права жінок не захищені, вони знаходяться під владою свого чоловіка, який обмежує свою дружину у всьому. Однак мусульмани дуже релігійні люди, та для них дуже важливі прописи Святого закону.

У сімейних стосунках становище ісламської жінки у після виникнення іслам надає можливість жінці самі обрвати собі нареченого і має такіж самі права як в чоловіка. Завдяки шлюбу встановлюєть право на взаємну спадщину, а дружина отримує право на придане та утримання. У порівнянні з до-ісламським, який був мстивим і нерозумним та порушують правосуддя, іслам забезпечив спадщину права для жінок [48]. У новому ісламі жінки мають право працювати і свободу вибрати власну професію. Коли вони вибирають собі професію, мають зважати на те, що вони мають певні обмеження через їх фізичну структуру. І хоча Святе Письмо, що дозволяє жінкам працювати на рівних умовах з чоловіками, вибирати будь-яку професію, модернізований ісламський світ досі не може прийняти це, тому

жінки стикаються з гендерною нерівністю у цій галузі. Наразі існує певний список професій, яким жінка може навчитися. Переважно жінки стають вчителями та лікарями. Що стосується медичної професії, жінки лікарі необхідні в професіях акушера та гінеколога.

Взагалі дівчата сором'язливі, і навіть іслам забороняє звертатися до лікаря чоловічого роду під час допологового та післяпологового лікування, але коли мова йде про життя і смерть, то за особливими обставинами це дозволено. Після аналізу цих двох періодів можна сказати, що позиція жінок покращилася з появою нової релігії ісламу. Її статус став рівний чоловікові закріплений у Коран, який захищає її права, честь і гідність. Вона отримала право на спадщину, вільно вибирає професію, самостійно вибирає чоловіка і має з ним рівні права. І хоча гендерна нерівність присутня на сучасному етапі розвитку ісламських країн, можна стверджувати, що існують перспективи її усунення у всіх сферах.

Перш за все, перешкода для нормального здійснення своїх жіночих прав, є негативне сприймання ісламських норм таке як ставлення чоловіків до жінок, домінування над ними і це уявлення є неправильним. Неправильні уявлення безпосередньо нехтують, зневажають і дискримінують жінок. Деякі люди без належного релігійного знання, з тим щоб домінувати над жінками, позбавляють жінок своїх ісламських прав та встановлюють перевагу чоловіків над жінками, практикують ці помилкові поняття, як правило іслам. Аналогічна ситуація може спостерігатися в Бангладеш, де іслам є державною релігією, яка практикується майже на 90% населення та в Афганістані [32].

Шлюбні відносини найкраще показують ситуацію щодо становища жінок. Для дійсного шлюбу потрібна згода двох сторін за ісламом. Суспільство Бангладеш, де домінують чоловіки, не визнають важливості на весіллі погодження жінки. На їхню думку, що достатньо щоб погодились батько чи опікун. Така зневага принципами ісламу обмежує права молодих жінок вибирати собі нареченого[44].

У цій державі чоловіча стать є прихильником багатоженства, думаючи, що таке дозволяє іслам. У Корані допускається така можливість, але за певних умов. Але неправильне розуміння ісламських правил, чоловіча стать зловживає такими можливостями. У Корані зазначається: «Якщо ти боїшся, що не зможеш справедливо поводитися з сиротами, одружуйся з жінками за своїм вибором, двох, трьох чи чотирьох; але якщо ти боїшся, що зможеш із нею справитися справедливо, лише один»[38].

Виправдання полігамії логічність полягає на тому, що вона відводить розлучення з старшою та хворою, безплідною дружиною, а також утримує чоловічу стать від перелюбу[43]. Чоловік який бере у дружини більше однієї жінки, він має мати достатньо фінансових ресурсів, для того щоб забезпечити нужди цих жінок, на яких одружився, і має робити рівну справедливість з ними щодо дотримання їх подружнього життя і дотримання прав. Причини хибних уявлень в Бангладеші про жіночі права в ісламі є відсутність належних знань про правила та норми, чоловіки прагнуть домінувати та позбавляти жіночу стать законних прав, які надає іслам.

У соціальній структурі Афганістану, яка базується на патрілінійній та патріархальній сім'ї, жінки вважаються власністю розширеної родини чоловіка.

Жінки майже не мають права приймати рішення. Вони є суб'єктами чоловічої влади і захисту, незалежно від віку. Афганські традиції встановлюють, що жінки є носіями честі роду, критерієм якого є жіноча цнотливість. У зв'язку з цим контакти жінок поза домом суворо обмежені, особливо суворі правила стосуються відносин з чоловіками. Невинність нареченої абсолютно необхідна. Таким чином, видача дівчаток заміж у дуже ранньому віці є заходом запобігання втрати дівчатами цнотливості до шлюбу. Будь-який позашлюбний секс вважається подружньою зрадою (зіна) і заборонений як звичаєвим, так і статутним правом. Шлюби укладаються між родинами, а не окремими людьми.

Викуп за наречену сплачується сім'єю нареченого батькові нареченої, що дозволяє передавати відповідальність за жінок від однієї сім'ї до іншої. Наречена, яка переїжджає в сім'ю чоловіка, може зіткнутися з жорстоким поведінням у новому будинку, особливо якщо вона дуже молода. Чоловікам дозволено мати більше однієї дружини, що може призвести до додаткової напруги та проблем. Пересування жінок продовжує бути суворо обмеженим у більшості регіонів Афганістану. Самотня жінка, позбавлена чоловічого захисту, ймовірно, зіткнеться з багатьма проблемами доступу до житла та послуг, а також із соціальним остракізмом.

Згідно з дослідженням, проведеним Міжнародним правовим фондом у 2004 р., у найбільшому пуштунському племені кровні гроші за навмисне вбивство «вимагають від сім'ї злочинця віддати двох чесних і цнотливих дівчат» для одруження з членами сім'ї жертви. У деяких випадках сім'ї жертви повинна бути виплачена додаткова сума грошей, але «в основному гроші віддають перевагу дівчатам, оскільки, коли дівчина буде видана заміж у сім'ю жертви, спорідненість і кровні узи перетворять жорстку ворожнечу на дружбу» [56].

Норми звичайного права пуштунських племен Південного та Східного Афганістану за вбивство та викрадення жінки вимагає віддати чотири копії Корану, чотирьох жінок та курдючну вівцю сім'ї жертви. Передача жінок для врегулювання питання про вбивство практикується також серед інших племен та інших районах, проте, згідно з дослідженням Міжнародного правового фонду, особливо поширена у південних і східних районах. У деяких районах Північного Афганістану дослідники Міжнародного правового фонду говорили, що передача жінок у них не практикувалася, хоча факти свідчать про протилежне. У південних та східних районах врегулювання питання про напад може також включати передачу дівчат залежно від характеру ушкодження.

Жінок також можуть змусити вийти заміж за їхніх викрадачів або чоловіків, які згвалтували їх. Оскільки всі статеві зв'язки за рамками шлюбу

називають зіна, важко відрізнити зґвалтування від сексу за взаємною згодою, у зв'язку з цим рішення, прийняті джиргами, у випадках «викрадення» чи «перелюбства», у багатьох випадках можуть бути рівносильними примусу до шлюбу дівчини з її гвалтівником. Така практика не є унікальною для Афганістану.

Хоча в окремих випадках такі акти викрадення можуть бути здійснені за взаємною згодою, в інших випадках дівчина, зганьблена викраденням і можливим «перелюбом» або зґвалтуванням, не матиме іншого вибору, окрім як вийти заміж за викрадача, оскільки її майбутнє буде вкрай похмурим, невелика перспектива вийти заміж. Про аналогічне врегулювання повідомляється в таджицьких та пуштунських громадах у деяких провінціях Північного Афганістану, коли сім'я викраденої дівчини, у свою чергу, може попросити віддати дівчину з родини викрадача. Сім'я також може прийняти плату чи діят за правопорушення проти неї. Таким чином, не тільки викрадена дівчина змушена вийти заміж за викрадача, але також і юна дівчина із сім'ї злочинця стає жертвою примусового шлюбу із чоловіком із сім'ї жертви.

Інші форми примусового шлюбу включають обов'язок вдів вийти заміж за брата чи кузена їхніх померлих чоловіків. Згідно з пуштунською традицією, «вдови можуть вийти заміж тільки за брата або кузена померлого чоловіка. Якщо такої особи немає, вдову поділяє все плем'я. Представники жодного іншого племені не можуть одружитися з нею». Таким чином, навіть після смерті чоловіка жінки залишаються власністю, але тільки іншого чоловіка їхнього племені.

За даними правозахисної організації «Міжнародна амністія», майже 80% афганських жінок стикаються з примусовими шлюбами [5].

Релігія відіграє значну роль у формуванні прав людини, вона встановлює ідеологію суспільства та поведінку. Порівнюючи два періоди – до-ісламський та після ісламський, відбувся перехід до нового усвідомлення, змінилася віра, боги та звичаї.

Коли з'явилась нова, оновлена релігія ісламу, становище жінок покращилось, в деяких регіонах ісламу. Її статус закріпився у Корані та надав права рівні чоловікам. Жінку почали шанувати, вона перестала бути річчю. Вона отримала право працювати, здобувати освіту та обирати собі чоловіка.

Проте у деяких країнах як наприклад Афганістан, прагнення обмежити права жінок, досі присутнє. Хибне сприйняття ісламських правил та принципів, чоловіки домінують над жінками, створенні правові норми, суспільство визнає як релігійні, що призвело до створення хибних релігійних переконань в ісламі.

1.3 Правовий кодекс, закріплення прав жінок в Афганістані

Важливу роль у захисті прав людини, в тому числі прав жінок, відіграє держава, впроваджуючи міжнародні стандарти прав людини, створюючи та вдосконалюючи механізми їх захисту.

Афганістан ратифікував Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Конвенцію про права дитини, Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенція про рівну винагород учоловіків і жінок за працю рівної цінності та Конвенція про дискримінацію в галузі праці та професій, Конвенцію про політичну Права жінок. Афганістан також приєднався до Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (24 вересня 2003р.), у Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі людьми, дитячої проституції та дитячої порнографії (19 вересня 2002 р.), Конвенції про права людей з інвалідністю (18 вересня 2012 р.) та до Факультативного протоколу до Конвенції протикатувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання[40].

За прямої підтримки міжнародної спільноти вперше було створено Афганську незалежну комісію з прав людини та Міністерствоу справах жінок для сприяння правам людини, особливо правам жінок. Конституція Ісламської Республіки Афганістан 2004 р. забороняє «будь-яку дискримінацію та привілеї між громадянами Афганістану», встановлює рівність перед законом чоловіків і жінок (ст. 22). ст. 54 зобов'язує державу вживати «необхідні заходи для забезпечення фізичного і психічного благополуччя сім'ї, особливо дитини і матері, виховання дітей і знищення традицій, які суперечать священній релігії сламу» [13].

У 2009 році під тиском демократично налаштованої громадськості указом Президента Республіки Афганістан був прийнятий закон «Про викорінення насильства щодо жінок», який був посилений ще одним указом Президента від 2018 року. Закон передбачав кримінальну відповідальність за 22 діяння. насильство щодо жінок, включаючи зґвалтування, побиття, примусовий шлюб, приниження, залякування та позбавлення спадщини.

Однак у Звіті про права людини в Афганістані за 2019 рік зазначено, що «виконання закону та проінформованість про нього залишаються серйозною проблемою» [31]. Кримінальний кодекс Республіки Афганістан 2017 року передбачав відповідальність за зґвалтування жінок. Закон передбачає мінімальне покарання у вигляді позбавлення волі на строк від п'яти до шістнадцяти років за зґвалтування або до двадцяти років за одну або більше обтяжуючих обставин. Якщо діяння призвело до смерті потерпілого, закон передбачає смертну кару для винного. Багато прав жінок, закріплених у Конституції 2004 року та міжнародних конвенціях, підписаних афганським урядом, досі не відображені в законі, а закони, які закріплюють такі права, або не діють, або недоступні в більшості непідконтрольних уряду територій країни.

Крім того, чимало нарікань викликає діяльність судової системи Республіки Афганістан як основного механізму захисту прав жінок.

Місія ООН з допомоги Афганістану у своєму звіті про права людини в Афганістані за 2019 рік робить висновок: «судова система залишається недофінансованою, неукмплектованою, погано підготовленою, значною мірою неефективною та схильною до погроз, упередженості, політичного впливу та поширеної корупції» [31].

Чинний Цивільний кодекс Республіки Афганістан 1976 р. (далі – ЦК) [29] піддає дискримінації жінок, особливо щодо одруження, розлучення та наслідування. Так, ст. 70 і 71 ЦК допускають можливість одруження неповнолітніх п'ятнадцятирічних дівчат, якщо шлюб укладено її батьком або компетентним судом. Відповідно до ст. 86 ЦК чоловіки можуть мати більше однієї дружини, хоча мають бути дотримані певні умови. Жінка мусульманка неспроможна вийти заміж за чоловіка немусульманина, тоді як чоловік мусульманин може одружитися з жінкою не на мусульманці, «яка вірить у божественні книжки», тобто. християнці та іудейці (ст. 92 ЦК).

Відповідно до ЦК, розлучені жінки позбавлені права наслідування, якщо тільки смерть чоловіка не настане під час «періоду ідда» [28], рівного трьом місяцям та десяти дням (ст. 2007). При отриманні спадщини по материнській лінії, як кажуть ст. 2059, має дотримуватися основне правило, що «обличчя чоловічої статі отримує вдвічі більше, ніж обличчя жіночої статі». Пересування заміжніх жінок залежить від волі чоловіків. Ст. 122 ЦК говорить, що заміжня жінка не має права на утримання, коли вона залишає будинок без дозволу її чоловіка або для «незаконної мети», «коли вона не підпорядковується подружнім справам» або коли існують перешкоди для переїзду дружини до чоловіка.

Указом Президента 15 травня 2017 р. було прийнято новий Кримінальний кодекс Республіки Афганістан, який набув чинності у лютому 2018 р. Кримінальний кодекс 2017 р. спрямований на модернізацію та гармонізацію кримінального права. Він виключив цілу низку положень, що зазнають дискримінації права жінок, які містяться в Кримінальному кодексі 1976 р. Наприклад, виключив злочини категорії худуд і кисас [27],

регульовані ісламським правом. Водночас кодекс, як і раніше, наділяє суддів повноваженням застосовувати такі покарання відповідно до ханафітської правової школи ісламського права [14]

Згідно з доповіддю «Несправедливість і безкарність: посередництво у кримінальних злочинах, пов'язаних з насильством щодо жінок», підготовленому Місією ООН зі сприяння Афганістану та управлінням Верховного комісара ООН з прав людини: «Насильство щодо жінок – вбивства, побиття, каліцтва, дитячі шлюби передача дівчат для врегулювання суперечок (баад) та інші шкідливі практики, як і раніше, широко поширені по всьому Афганістану, незважаючи на конкретні зусилля держави щодо криміналізації цих практик та встановлення заходів відповідальності» [57]. Проте жінки Афганістану наполегливо продовжують боротьбу за свої права, про що свідчить інтерв'ю представників Місії ООН щодо сприяння Афганістану з жінкою, яка пережила насильство[57].

Незважаючи на те, що положення прав жінок в Ісламській Республіці Афганістан не можна вважати задовільним, водночас ми можемо констатувати таке: права жінок отримали конституційне закріплення, їм присвячено окремий закон, для захисту прав жінок створено окреме міністерство, Афганістан приєднався до основних міжнародних договорів, що містить сучасні стандарти у сфері прав жінок тощо. З іншого боку, складається враження, що все це було зроблено під зовнішнім тиском, щоб здаватися в очах міжнародної спільноти сучасною державою. Крім цього, напрошується висновок, що фактична реалізація прав жінок, закріплених у законодавстві, пов'язана з цілим рядом труднощів і потребуватиме часу.

Закони шаріату не засуджують жінок, які, зазнавши насильства у своєму будинку, бігли до своїх родичів, або до будинку чоловіка–кровного родича, або до органу юстиції. Щоправда, і Закон про заборону насильства щодо жінок не надає таким жінкам захисту [58]. На практиці правоохоронні органи зазвичай намагаються заарештувати жінок, які, постраждавши від домашнього насильства, втікають з дому.

Ще у 2010 р. Верховний суд Афганістану випустив інструкцію для прокурорів, де кваліфікував втечу жінки до будинку, де не проживають її родичі, як злочин, оскільки подібний вчинок може призвести до адюльтеру та проституції, а наступного року підтвердив свою позицію у відповідь на критику діяльності судів, що міститься у доповіді про застосування на практиці Закону про заборону насильства щодо жінок, підготовлену відділенням захисту прав людини МООНСА [95]. У вересні 2012 року міністр юстиції та міністр у справах жінок, а також заступник міністра внутрішніх справ ІРА підкреслили, що втеча з дому не є злочином відповідно до афганського законодавства. Однак у травні 2013 р. близько 600 жінок і дівчат було посаджено до в'язниць за «моральні злочини». Їх засудили не за втечу з дому, а за спробу вчинити зіна (перелюб), злочин, який карається 15 роками ув'язнення [95].

Співробітники МООНСА вказують і на ще один слабкий бік Закону про заборону насильства щодо жінок. Справа в тому, що розслідування злочину щодо жінки може проводитись лише на основі офіційної скарги з боку жертви або її родича. Це означає, що якщо жінка відкликає скаргу під тиском сім'ї або побоюючись розправи, державні органи не можуть проводити розслідування та здійснювати судове переслідування. Хоча згідно із законом винятки робляться у випадках згвалтування, доведення до самогубства або самогубства, на практиці, якщо скарги відкликаються, розслідування не проводиться навіть при скоєнні подібних тяжких злочинів. Тим не менше, МООНСА робить загальний висновок, що при неухильному дотриманні цього закону він може стати ефективним інструментом у боротьбі за права жінок [58].

Безумовно, деякі права жінок гарантовані в ісламі, але ця релігія визначає місце жінки у суспільстві як підлегле чоловікові. Подібне становище є й у Декларації Всеафганської ради улемів від 2 березня 2012 р., в якій прописуються правила поведінки жінок у суспільстві, які багато в чому збігаються з вимогами ісламських фундаменталістів. Декларація була

опублікована на сайті колишнього президента Х. Карзая і не зустріла критики влади – явне свідчення того, що уряд намагається досягти згоди у переговорах із широким спектром політичних сил, у тому числі – за рахунок поступок у сфері прав жінок. Цілком можливо, що завоювання, досягнуті міжнародним співтовариством у справі захисту прав жінок в Афганістані, будуть втрачені після виведення міжнародних сил.

Дослідження, що проводилися МООНСА, показують, що у більшості областей, особливо у південно-східній, південній та західній частинах країни, традиційні правові механізми (шура та джирга) залишаються набагато впливовішими органами, ніж новостворені суди. Вони є центрами вирішення спорів та забезпечення правопорядку для більшості населення. Співробітники ООН відзначають, що традиційні моральні норми поведінки відіграють головну роль у цих галузях, нерідко замінюючи принципи шаріату, і що у вищевказаних регіонах і населення, і представники афганських державних структур частіше дотримуються традиційних норм, які гірше захищають права жінок, ніж закони шаріату та афганське законодавство.

За допомогою моніторингу ООН було виявлено, що, розбираючи численні випадки насильства щодо жінок, афганська поліція, прокуратура, департаменти у справах жінок також консультуються із традиційними місцевими правовими структурами. Рішення цих структур контролюються і найчастіше визначаються впливовими особами, які мають у місцевій громаді незаперечний авторитет, на основі сукупності традицій, тлумачень ісламського права, а також владних відносин, що склалися в даному районі [58]. Наприклад, суд може засудити гвалтівника до тюремного терміну, тоді як шура чи джирга може вирішити, що гвалтівник має одружитися з жертвою, або закликати до баада. Зауважимо при цьому, що рішення про одруження, ухвалене керівництвом місцевої громади, для зганьбленої жінки є часом єдиним шансом вийти заміж і мати дітей взагалі.

Більшість мусульманських держав входять у Лігу ісламських країн затвердили протокол щодо рівності між чоловіком та жінкою, Конвенція ООН про знищення усієї дискримінації щодо жіночої статі (CEDAW) [70].

На законодавство мусульманських країн впливає релігія іслам. Арабський регіон належить до мусульманської правової сім'ї, в якій Коран і Сунни є найголовнішим джерелом права. Конституції країн регіону гарантують права, рівність і захист жінок. Проте обмеження прав жінок спостерігається у всіх областях життя. У деяких країнах, особливо в таких як Афганістан, там жінка досі не може самостійно обрати майбутнього чоловіка, проголосувати, працювати та отримати освіту і жити вільно.

Позиція жінок в мусульманському суспільстві можна спостерігати у шлюбі та сімейних відносинах. В цій області жінки відчувають більше обмежень. Окрім цього ще, існує високий рівень гендерної нерівності у сфері державного регулювання цього регіону.

Гендерне питання в ісламському регіоні, потребує уваги, особливо з боку міжнародної спільноти. Становище жінок в Афганістані потребує багато уваги, необхідне доопрацювання законодавства та більшого міжнародного залучення, у досягненні та розширенні прав жінок.

РОЗДІЛ 2 МІЖНАРОДНІ ВИМОГИ ЩОДО ЗАХИСТУ ЖІНОЧИХ ПРАВ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В ІСЛАМСЬКОМУ СВІТІ

2.1 Забезпечення прав і свобод жінок та способів їх захисту за допомоги міжнародно–правових норм

Підняття концепції прав людини на рівень міжнародних стандартів є найбільшим досягненням цивілізації, але не підвищенням цивілізації досягнення. Міжнародне та національне право доповнюють один одного в цьому питанні[16].

У результаті великих революцій в 17 столітті, сформувалося внутрішнє державне право деяких держав, насамперед Франції та США, повпливало на становлення та розвитку міжнародних норм та прав щодо принципу і свободи людини. Міжнародне право водночас вплинуло на закріплення головних прав людини в законодавстві цих країн.

Всі держави мають можливості для забезпечення прав людини але у кожній країні вони різні. Впливають на це переважно такі чинники як релігія, національність, традиції, розвиток суспільства та інші [17]. Держави мають спільне уявлення, якими правами та можливостями може бути наділена людини, та які права повинні зміцнюватися в національному праві, особливо щодо прав жінок.

Олімпія де Гуж - французька письменниця та громадська діячка, яка у 1791 році опублікувала «Декларацію про права жінки та громадянки» у відповідь на знамениту Декларацію про права людини і громадянина 1789 року, стверджувавши, що остання зменшує права жінок. Однак, у декларації Олімпія акцентувала про потрібність між чоловіком та жінкою - рівноправ'я, на той час не сприймалось суспільством та елітами[60].

Завдяки опору консервативної частини суспільства, поступово жінкам надали можливість голосувати на виборах.

Головними цілями міжнародного співробітництва у сфері захисту прав жінок були:

- міжнародне регулювання праці жінок;
- боротьба зі злочинністю;
- вирішення колізій у національному законодавстві у різних сферах суспільних відносин.

Завдяки цим цілям було прийнято низку міжнародних конвенцій, які слугували захистом прав жінок на життя, свободу, громадянство, охорону праці та особисту недоторканість. Діяльність Міжнародної організації праці, яка була заснована у 1919 році, стала одною з найперших, яка сприяла удосконаленню жіночого становища. Головною метою організації було поліпшення умов праці.

Наступним та найголовнішим етапом захисту прав жінок було створення ООН після закінчення Другої світової війни 1945-го року. Це стало новою ерою встановлення прав людини. У визначеному статуті ООН є певні положення щодо недискримінаційного принципу на підставі статі, містяться посилання на рівноправ'я між чоловіками і жінками та вимагається взаєповага до прав та свобод людини.

Загальна декларація прав людини була прийнята - 10 грудня 1948 року, це було одним з суттєвих кроків ООН. У якій вперше були викладені фундаментальні права людини, якими потрібно захищати та користуватися.

Декларацією визначається право кожної людини незалежності від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища - користуватися своїми правами і свободами. (ст. 2). «Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність» визначено в 3 статті. «Всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом» – передбачено в ст.7[100].

Велике значення має Європейська конвенція з прав людини 1950 року [36]. Дана конвенція є головним європейським договором щодо захисту

людських прав, яка надає гарантію прав та свобод кожному, хто перебуває під юрисдикцією міжнародних членів Ради Європи. Вона стала документом, який надає обов'язкової чинності правам, викладених в Загальній декларації прав людини 1948 року. На сьогодні ЄКПЛ ратифікували 47 країн, серед яких немає жодної ісламської країни. Але дана конвенція захищає права ісламських жінок та чоловіків, які знаходяться на території однієї з держав учасниць.

Конвенція встановлює абсолютні права, які не можуть бути порушуватися країнами, такі як право на життя або заборона катувань, і захищаючи права та свободу, які можуть бути обмежені законом лише тоді, коли це необхідно в демократичному суспільстві, право на повагу до приватного та сімейного життя та право на свободу та недоторканність або Генеральна Асамблея ООН відіграє значну роль у здійсненні заходів щодо сприйняття рівностей представників різних статей приймає Генеральна Асамблея ООН. Завдяки її ініціативи було прийнято 7 листопада 1967 року Декларацію про 7 ліквідацію дискримінації щодо жінок. Також, у рамках ООН було прийнято ще декілька міжнародно-правових документів, що стосуються захисту прав жінок, серед них:

- Конвенція 1952 р. про політичні права жінок;
- Конвенція 1957 р. про громадянство заміжньої жінки;
- Конвенція 1962 р. про згоду на вступ до шлюбу, мінімальний шлюбний вік і реєстрацію шлюбів;
- Декларація 1974 р. про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах і в період збройних конфліктів.

Також ще крім зазначених міжнародних документів, Генеральною Асамблеєю ООН було прийнято ще кілька значних конвенцій та резолюцій щодо захисту прав жінок. Однією з таких є Резолюція № 63/155: Активізація зусиль із метою викорінення всіх форм насильства щодо жінок від 18 грудня 2008 року. Генеральна Асамблея цим документом закликає держав продовжувати створювати підходи для ліквідації різних форм насильства

щодо жінок. Дана Резолюція наголошувала на розробку стратегій у сфері правоохоронної діяльності, законодавства, профілактики та наданням допомоги та реабілітації жертв [7].

Актуальна проблема у всьому світі була і залишається – торгівля жінками та дівчатами. Сексуальна експлуатація трудової чи для удочеріння є третім за видом злочинів. Термін «гендерне насильство щодо жінок» визначається у Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, відомій як Стамбульська конвенція, яка є третім регіональним обов'язковим документом.

Права людини є аспектом у формуванні міжнародного та внутрішньодержавного права. Згідно революцій, зміною ідеології суспільства, війн – сформувались права жінок. Створювавши відповідні органи та документи, ООН змінила уявлення про важливість жінки у соціумі. Найважливішим документом розробленим Генеральною Асамблеєю є Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Цей міжнародно-правовий документ регулює питання захисту жінок від дискримінації в усіх сферах життя [7].

Не зважаючи на успіхи з боку міжнародних спільнот, жінки по всьому світі досі піддаються маргіналізації та дискримінації. Тому юристам-міжнародникам, експертам потрібно працювати над системою у захисті прав жінок, для того щоб запобігти порушень та щоб захистити їх.

2.2 Властивості використання міжнародно-правових норм захисту прав жінок у мусульманській місцевості

Вирішення питання щодо визнання прав жінок на міжнародному рівні в ісламських державах був досить довгим. Прийняття Радою Європи Європейської конвенції з прав людини у 1950 році слугувало створенню Американських та Африканських систем захисту прав людини. В той час як

ісламському регіоні ще тривалий час був відсутній такий механізм. У 1982 році професор Бутрос Б. Галі, старався зрозуміти і знайти відповідь на питання щодо причин відсутності міжісламського регіонального механізму захисту прав людини. Професор стверджував, що «проблема демократії та захисту прав людини в ісламських країнах не є настільки важливим щодо відношень з проблематики розвитку, оновлення та укріплення суверенітету та безпеки» [33].

У сфері захисту прав жінок та людини існує два головних підходи, які стосуються участі ісламських країн в міжнародних договорах.

Перший підхід акцентує на те, що ісламське уявлення по правам людей є завадою для участі держав мусульманському регіону в міжнародних угодах з прав людини.

Організації, які сприяли розробці міжісламської системи захисту прав людини, були Ліга ісламських держав та ООН. Процес розробки проекту міжісламської угоди по правам людини розпочався у 1949 році і тривав цілих 45 років. Зумовлено це пасивністю органів ЛАД та позицій деяких держав ісламського регіону, які стали перепоною для укладання міжісламського договору про права людини.

Тільки у 1994 році була прийнята Арабська хартія прав людини, але так і не вступило в силу. Згідно положень Хартії можна спостерігати вплив чинного в ісламських країнах ісламського шаріату. Однак, у ній не згадувалося про права на свободи віросповідання, так як, в ісламі не допускався прийняття іншої віри. Що є прогалиною і є однією з форм дискримінації по відношенню до жінок.

Загальною ціллю є пропаганда прав арабських жінок та захист їх від усіх форм насильства та зменшення наслідку. Для досягнення цих цілей розроблено вимірювальні кількісні та якісні показники захисту жінок від насильства у співпраці з Лігою арабських держав.

У 2015 році було розроблено Лігу арабських держав та прийняття Радою міністрів Ліги арабських плану дій «Захист арабських жінок: мир і

безпека» [8]. Дане планування спрямовано на підтримання зусиль та виконання певних зобов'язань із захисту жінок в умовах конфліктів та посиленням їх політичної участі в процесах розбудови миру. Передбачаючи заходи для законодавства, політики та реформ із ліквідації всіх форм насильства щодо [8].

«Загальна ісламська декларація щодо прав людини» відображалися основні права людини, які вважались прописаними в ісламі, а саме право на життя, право на свободу, право на працю, право на освіту, право на соціальне забезпечення, недопущення дискримінації, право на справедливість, право на захист, право на судовий процес, право на захист права власності, право на захист від тортур, право на особисте життя, право на участь в управлінні справами суспільства та інші [8].

Дана декларація показує права людини, які зазначено в «Загальній декларації з прав людини ООН» [100]. Головна відмінність полягала у розумінні документів.[99].

Не звертаючи уваги на те, що Ісламська декларація забороняла дискримінацію, велика кількість арабських жінок зазнавал її в усіх сферах життя. В Корані також можна знайти приписи, які натякають на фемінізм, особливо у сфері спадкування[12].

Головним етапом на шляху до захисту прав жінок було підписанням та Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок 1979 року. Станом на 2022 рік 22 країнами арабського регіону підписано було конвенцію, а саме Джибуті, Бахрейн, Алжир, Єгипет, Йорданія, Ємен, Ірак, Катар, Коморські Острови, Кувейт, Лівія, Лівія, Мавританія, Судан, Туніс, Марокко, ОАЕ, Оман, Саудівська Аравія, Сомалі, Палестинська держава, та інші держави, що ратифікували даний документ зобов'язані були подавати звіти до Комітету з ліквідації дискримінації жінок.

Зробивши висновок, що створена міжарабська система захисту прав жінок має свої особливості. Перш за все, великий вплив на таку систему має релігія ісламу, що часто є непереборною перпоною для ратифікації

арабськими державами міжнародних стандартів системи захисту прав людини. Врахувавши релігійні ісламські догми та закони шариату створення Арабської хартії. Релігійний вплив спостерігається і в Загальній ісламській декларації прав людини, яка є прототипом Загальної декларації прав людини ООН.

Значну роль у захисті прав жінок відіграла діяльність Ліги арабських держав. Ця організація створена для плану та стратегій, задля боротьби з насильством жінок.

2.3 Рішення Європейської конвенції з прав людини задля збільшення впливу на права ісламської жінки

Системою міжнародних органів у сфері захисту прав жінок - велику роль відіграв Європейський суд з прав людини, який є діючим судом задля розгляду окремих справ. Підставою створення даного механізму є прийняття у 1950 році Європейської конвенції з прав людини. ЄСПЛ вирішує справи щодо фізичних осіб, чиї права за Європейською конвенцією прав людини були порушені, як тільки було використано всі можливі національні засоби захисту. Виходячи з тлумачень та застосувань цих положень, ЄСПЛ створив стандартизацію згідно гендерної нерівності та забезпечення захисту перед Судом у цій сфері.

За даними ООН третина всіх жінок та дівчат зазнаються сексуального чи фізичного насильства упродовж свого життя [61].

Незважаючи на реформи, які були проведені урядом Туреччини упродовж останніх років, загальною невідповідністю судових систем та безкарністю агресорів, які було виявлено у справі заявника, вказувались на недостатню прихильність з боку влади вжити відповідних заходів для вирішення проблеми домашнього насильства [62].

Більшість жінок сповідують іслам, одягають паранжі, хіджаб або нікаб, що приймається та шанується у цьому суспільстві. Натомість, у деяких

європейських країнах носінням паранжі є вважалось порушенням закону, що, у результаті чого обмежувало місцевих та туристичних жінок–мусульманок. Таким чином у Франції з 2011 року почав діяти закон, який забороняв одяг, який закриває обличчя в громадських місцях [63].

Однак, ЄСПЛ не виявив порушень статей 8, 9, 10 та 14 ЄКПЛ. Суд з прав людини одностайно постановив, що французький закон, який забороняє носіння одягу, що закриває обличчя в громадських місцях, не є порушенням захищених прав, закріплених у Європейській конвенції з прав людини. Також ЄСПЛ визнав, що закон мав легітимну мету забезпечення поваги до мінімальних вимог життя в суспільстві, а саме французького принципу «спільного життя», і визнав, що країни мають широке поле розсуду при регулюванні таких питань.

Організація «ARTICLE 19» стверджувала, що обмеженням свобод, вираження погляду - не можуть бути виправданими спекуляціями або припущеннями, щодо їх необхідності бути особистими або суспільними інтересами, та обмеження повинні бути підтвердженими надійними доказами. Згідно з дослідженнями, представленими іншою третьою стороною, «Центром прав людини при Гентському університеті», немає доказів того, що подібна заборона є заявленими цілями, серед яких підвищення громадської безпеки.

На Суддів Нуссбергер і Єдерблом думку, принцип «спільного життя» не пов'язаний чітко з правами, захищеними ЄКПЛ, і тому не може рахуватися легітимною метою. Більше того, вони стверджували, що повна заборона є непропорційним та непотрібним в демократичних суспільствах.

За прикладом Франції, такий закон прийняли Німеччина, Данія, Болгарія, Австрії, Бельгії, Нідерланди, [63].

Таким чином, можна спостерігати суперечність норм, що захищають право на свободу думки, віросповідання, вираження національної самобутності та норм, які спрямовані на забезпечення безпеки в демократичному суспільстві. Таке рішення ЄСПЛ відображає відхід від

принципу свободи віросповідання, та демонструє пряму гендерну нерівність у свободі вираження своїх поглядів.

Підкреслюючи, згідно інформації наведеної таку даному розділі, можна зробити висновок, що міжнародна спільнота по-різному сприймає сутність прав жінок та людини в цілому. Гарантія захисту прав жінок розглядається крізь призму давно сформованих традицій, звичаїв та релігії певних країн.

Розробка регіональної документації відбувалася в різних площинах з огляду на політику країн. Метою фундаментальних прав жінок, кожен з регіонів усвідомлював з певною різницею, або ж заперечували деяким з них. Таким чином, у європейських угодах заборонялась дискримінація жінок, натомість, в міжарабських документах відсутність заборони полігамії є однією з форм. Релігія ісламу та традиції є перешкодою для ратифікації основних міжнародних стандартів згідно «Захисту прав жінок на Арабському Сході» [9].

Судова практика ЄСПЛ є багатогранною та має відповіді на велике коло проблематик, які виникали у певних життєвих обставинах. Однак, деякі рішення Суду, такі як підтримка закону щодо заборони одягу, не приймається релігійною частиною суспільства та обмежує право на свободу віросповідання та вираження поглядів жінок мусульманок.

РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ РЕЖИМУ «ТАЛІБАН», ЯК ІСТОРІЯ ДЕКОНСТРУКЦІЇ ЖІНОЧНОСТІ

3.1 Історичні причини виникнення руху Талібан

Для того, щоб сформувавши чітке уявлення про те, хто такі таліби та звідки вони взялися, необхідно дати коротку оцінку розвитку політичної ситуації в Афганістані, починаючи з 70-х років минулого століття.

Починаючи з 1933 р. протягом 40 років країною правив король Мохаммад Захір-шах. Афганістан ніколи не був спокійною країною, однак саме період правління короля Захір-шаха вважається наймирнішим. Це був час миру та безпеки, іноземці могли подорожувати по всій країні без супроводу та беззбройні, покладаючись лише на свій здоровий глузд. Так тривало до липня 1973 року, коли колишній прем'єр-міністр та двоюрідний брат короля Мохаммад Дауд, скориставшись невдоволенням народу демократичними реформами короля, здійснив державний переворот [34].

27 квітня 1978 р. у країні відбулася Саурська (квітнева) революція, що усунула від влади Дауда. Правлячою партією стала НДПА на чолі з Нур Мохаммадом Таракі [19]. Незабаром у партії стався розкол, і вона розділилася на фракції Хальк (лідери Нур Мохаммад Таракі та Хафізулла Амін) та Парчам (лідер Бабрак Кармаль). У вересні 1979 р. Таракі був повалений своїм же товаришем по фракції Хафізуллою Аміном, який, однак, правив недовго. Період його правління характеризувався масовими репресіями проти опозиції. Після вбивства генерального секретаря ЦК НДПА Нур Мохаммада Таракі та чергового звернення Хафізули Аміна до СРСР з проханням про надання військової допомоги у грудні 1979 року радянські керівники вирішили запровадити обмежений контингент своїх військ для стабілізації обстановки та забезпечення приходу до влади більш поміркованого лідера. Однак народ, особливо представники вищих верств

суспільства, був незадоволений політикою Бабрака Кармаля, яка проводилася на радянський зразок. Особливе роздратування викликала земельна реформа. Тому ситуація у країні стрімко погіршувалась. Військова підтримка СРСР режиму Бабрака Кармаля викликала новий сплеск запеклого опору з боку ісламської опозиції. Повстанський рух, спрямований проти режиму НДПА та радянської військової присутності, розгорнувся по всій країні [20].

Слід сказати, що опозицію НДПА склали багато політичних партій. Найбільшими з них були:

- ісламське товариство Афганістану (ІОА). Лідер – Бурхануддін Раббані;
- ісламська партія Афганістану (ІПА). Лідер - Гульбеддін Хекматіар;
- Національний ісламський фронт Афганістану (НДФА). Лідер - Саїд Ахмад Гілані;
- національний фронт порятунку Афганістану (НФСА). Лідер - Себгатулла Моджаддеді;
- ісламський союз за визволення Афганістану (ІСОА). Лідер - Абдул Расул Сайаф;
- партія ісламської єдності Афганістану (ІПСА). Лідери – Карім Халілі та Мохаммад Акбарі;
- ісламське товариство Афганістану-Панджшеру (ІОАП). Лідер - Ахмад Шах Масуд. Партія номінально підпорядковувалася Бурхануддін Раббані та її ІОА [72].

Основною метою цих партій була пропаганда джихаду (священної війни) з Радянським Союзом, вербування та підготовка бійців, а також безпосередньо озброєна боротьба з урядовими військами та ОКСВ.

Уряд країни в особі НДПА був слабким, не контролював політичну ситуацію, її влада міцно трималася лише у столиці країни Кабулі та великих провінційних центрах. У сільській місцевості керували лідери збройних угруповань та інших партій. Більшість населення не підтримувала політику

центральної влади. Характерною особливістю було те, що кожна партія контролювала певну територію.

Такою непростю була політична ситуація в Афганістані протягом джихаду проти СРСР. По всій країні люди включалися у збройну боротьбу проти свого уряду та радянської військової присутності. Населення все більше і більше підтримувало опозиційні партії та вступало до них. Саме в цей період і почали з'являтися перші організовані загони талібів, що борються в опозиції.

3.2 Становлення руху Талібан: цілі та завдання

Сьогодні існує поширена помилка, що Талібан з'явився лише 1994 року. Насправді, це не так.

Слово «талібан» є формою множини від арабського «таліб», що означає студент, учений, учень. Їх готували у релігійних ісламських школах – медресі. Тому весь час поки що існували медресе, були й духовні студенти чи таліби. Таліби здебільшого уникали політики, не втручалися в неї, але уряд в особі НДПА чинив на них тиск і намагався залучити їх до участі у проведенні земельної реформи. Уряд також загрожував їм у різний спосіб. У відповідь на це таліби стали переслідувати прихильників уряду та вбивати їх [53].

Звідси випливає, що рух не зародився миттєво, а оформлявся протягом багато часу. 1994 рік – це рік, коли таліби розпочали організовану збройну боротьбу з численними бандами, угрупованнями, розбійниками та бандитами. У 1994 році відбулося їхнє організаційне оформлення та стрімке зростання кількості членів угруповання.

Афганістан і тепер є однією з найбідніших країн світу. Щоб дати початкову освіту дітям, потрібні гроші, а взяти їх простому дехканіну (селянину) нема де. Тому в країні за допомогою Саудівської Аравії відкривалися медресе. Медресе (від араб. «Мадраса» – вивчати) – середній та

вищий мусульманський навчальний заклад для підготовки ісламських священиків та вчителів початкових мусульманських шкіл (мектебів). Крім того, у медресі готують службовців державного апарату у країнах поширення ісламу [73].

У медресе викладання ведеться з упором на іслам, тому їх стін виходять не прості учні, а духовні, т. е. таліби.

Таліби з перших днів джихаду проти Радянського Союзу долучилися до боротьби. Вони билися поки що розрізнено, перебуваючи в різних загонах моджахедів. Певна кількість талібів могла бути зведена в один із загонів під командуванням польового командира з моджахедів. Моджахед (араб. «борець за віру») – за ісламською традицією титул, який присвоюється людям, які активно беруть участь у політико-релігійних рухах або внесли внесок у становлення та розвиток ісламської держави. Тож талібів у той час можна було назвати моджахедами або, як їх називали бійці ОКСВ, душманами. Різниця полягала лише в тому, що таліби відрізнялися надмірною релігійною запопадливістю.

Протягом боротьби з радянськими таліби отримували бойовий досвід, чудово орієнтувалися в горах, встановлювали зв'язки з пакистанськими угрупованнями та офіційними особами (особливо з пакистанською розвідкою), вождями племен, проходили навчання на території Пакистану, де ІСІ спеціально для моджахедів були створені тренувальні лагери. Після навчання новобранці контрабандними стежками йшли через кордон до Афганістану та включалися у боротьбу. Цю ж тактику таліби використовують і сьогодні.

Існують дві версії початку організаційного становлення руху. На наш погляд, обидві вони правдиві та цілком прийнятні. Першу версію виклав у своїй книзі колишній посол Талібану в Пакистані, уродженець провінції Кандагар, мулла Абдул Салам Заїф. Він стверджує, що становлення руху розпочалося у провінційному центрі Кандагар на півдні країни. Саме Кандагар та південні провінції Афганістану згодом стануть оплотом талібів.

Яка ж причина, яка спонукала колишніх моджахедів об'єднатися у нову партію? Мулла Заїф каже, що поштовх цьому дала громадянська війна, що спалахнула в країні після виведення радянських військ. Уряд Наджибулли (він змінив Бабрака Кармаля 1986 р.) не контролював ситуацію у більшості регіонів країни. Провінції перебували під контролем різних угруповань, які почали боротися один з одним та з урядовими військами. 16 квітня 1992 р. президент Наджибулла був змушений подати у відставку і сховався на території представництва ООН у Кабулі. Було сформовано перехідний уряд на чолі із Себгатуллою Моджаддеді строком на 2 місяці [53]. Видатні представники опозиції також увійшли до перехідного уряду: Ахмад Шах Масуд, Гульбеддін Хекматіар та ін. Незабаром через розбіжності між ними почалися збройні сутички, що переросли у повномасштабні бойові дії. Кабул було практично зруйновано. У країні розпочалася анархія та кровопролиття. Таліби не брали участі у боях. Їхній майбутній лідер мулла Омар навіть перебудував стару базу моджахедів у Сангісарі у медресі.

У той час країною не можна було спокійно пересуватися, всі основні магістралі були захоплені збройними бандами і на них були влаштовані КПП. Мулла Заїф свідчить, що люди уникали пересуватися головними дорогами і використовували шляхи, якими перевозили контрабанду, а також йшли путівцями для того, щоб уникнути зустрічі з бандами злочинців, які зупиняли мандрівників, грабували їх, гвалтували їхніх дружин. Це відбувалося по всьому півдні Афганістану. Ніде ви не могли почуватися в безпеці, скрізь творилося беззаконня. Банди колишніх моджахедів, злодіїв та вбивць проливали народну кров. Ніхто не міг залучити їх до відповіді і тому будь-яка подорож була небезпечною та дорогою підприємством [53].

Зневірившись отримати безпеку і спокій у провінції Кандагар, мулла Заїф та інші таліби вирішили, що треба щось робити. Вони організували зустріч відомих колишніх учасників джихаду та обрали на ній мулу Мохаммада Омара своїм лідером. Мулла Омар був родом із провінції Кандагар, пуштун за національністю. Потім розпочали збройну боротьбу з

метою очистити південь Афганістану від збройних банд. Далі в рух почали вливатися величезні маси народу, розмах боротьби все розростався і вийшов межі південних провінцій [23]. Початок боротьби припав на літо 1994 року.

Друга версія стверджує, що таліби почали захоплення південних провінцій, проникнувши до країни з території Пакистану. Можна припустити, що ця версія цілком доповнює першу та не суперечить їй. Згідно з нею, спочатку Талібан був міжнародним рухом, на чолі якого стояли афганські пуштуни, що пройшли підготовку в медресі ісламської релігійної течії «Деобанді» в Пакистані. Ідеологічні витoki руху були саме тут, а його афганські лідери мали тісні зв'язки з релігійними партіями в Пакистані. Багато медресе утворилося під час правління президента Пакистану Мохаммада Зія-уль-Хака (1978 – 1988 рр.). Надаючи безкоштовні житло, стіл та освіту, медресе приваблювало багато афганських хлопчиків із числа біженців. За часів війни з Радянським Союзом вихідці зі стін цих медресе вступали до загонів моджахедів, щоб боротися в Афганістані в ім'я захисту ісламу. Але оскільки потім громадянська війна стравила одних мусульман з іншими, то метою руху Талібан стало покласти край анархії в Афганістані, а також провести релігійну та культурну реформи шляхом створення держави чистого ісламу, ідеологічною основою якого були б принципи Салафії (орієнтація на спосіб життя та віру ранньої мусульманської громади, заперечення нововведень в ісламі). Такі політичні амбіції мали різні релігійні партії і в самому Пакистані, але політична анархія в Афганістані надала руху Талібан більш зручні можливості для досягнення цієї мети.

Талібан не був схожим на інші політичні рухи Афганістану: його лідери відрізнялися не тільки духовним походженням, але, крім того, послідовниками руху були майже поголовно біженці. Війна з Радами тривала так довго, а потік біженців до сусідніх країн був настільки великим, що з часом вони стали новим класом людей: афганські біженці, що народилися в Пакистані, які ніколи не бачили Афганістан і там не жили. Загальновідомо, що табори біженців – це осередки, з яких поширюються різноманітні

радикальні рухи. Живуть у таборах, як правило, дуже бідно; для юнаків у них відсутні якісь можливості просування життя; табори знаходяться під контролем політичних угруповань, які маніпулюють їх мешканцями. Надія знайти втрачену батьківщину у мешканців таких таборів особливо сильна, але з часом батьківщина представляється їм дедалі більше міфічним, тому що діти біженців знають її лише за розповідями інших. Вони ідеалізують минуле, тому що в сучасному вони живуть дуже погано, а майбутнє дуже невизначене. Політичні, етнічні, релігійні угруповання звертаються до прихильників з радикальними зверненнями, порушуючи у яких усвідомлення необхідності як повернути собі загублену батьківщину, а й згодом перетворити його [34].

З виведенням радянських військ біженці могли б повернутися на батьківщину. Але боротьба між моджахедами позбавила такої можливості більшість із них.

Якщо все ж біженцям вдавалося повернутися додому, то їхньому погляду поставала вже не та країна, якою вони її колись покидали. Хоча і слабка, але до війни економіка принаймні сяк-так працювала і в цілому забезпечувалася безпека життя і власності. Тепер нічого цього не було й близько. Моджахеди, які були героями у священній війні проти СРСР, втратили повагу, оскільки вони стали просто угрупованнями, що захищають власні інтереси та беруть участь у жорстокій боротьбі за владу з іншими партіями та фракціями. Талібан використав невдоволення народу двома способами. По-перше, таліби закликали до своїх лав чоловіків, які були ще надто молоді, щоб боротися проти радянських солдатів. Вони дали їм можливість брати участь у новому джихаді, основна ідея якого – встановлення більш «правильної версії» ісламу в Афганістані. У період боротьби проти радянських молодим афганцям хотілося зробити свій внесок у джихад, а нове покоління молодих біженців шукало свій ідеал, який був би рівнозначним. Те, що таліби бачили іслам радикальнішим, ніж усі їхні попередники, для людей, яким не було з чим порівнювати, означало дуже

мало. Для талібів набагато простіше було уявити ідеальний для Афганістану шлях розвитку та змусити визнати цей шлях інших. Вони міцно засвоїли те, чого їх навчали у духовних закладах і не були здатні на будь-які поступки у повсякденному житті. Їхня ворожість щодо жінок цілком може виникати з того, що в ранньому віці цих хлопчаків забрали з їхніх сімей, вони відірвалися від матерів і росли в духовних закладах, де були одні чоловіки. По-друге, Талібан привертав до себе незадоволене населення, яке проживає у неспокійних районах. Невдоволений існуючим становищем народ підтримав би будь-який політичний режим чи ідеологію, які б стабілізували обстановку країни [34].

Деякі дослідники пов'язують походження руху Талібан з тим, що влада Пакистану була незадоволена невдачами Гульбеддіна Хекматіара у громадянській війні проти Бурхануддіна Раббані. Пакистанському уряду була потрібна інша політична фракція, яка виявилася б дієвішою і замінила б угруповання Хекматіара. Авторитетні джерела звертають увагу на те, що вперше численне угруповання талібів було створено у Пакистані. За допомогою Пакистану та з його значною фінансовою підтримкою лідерів моджахедів, таліби змусили місто капітулювати без бою на початку листопада.

1994 року Талібан став новою політичною силою в Афганістані. Рух став надзвичайно популярним на півдні країни, оскільки він обіцяв забезпечити безпеку мешканців та їх майна у цьому регіоні. Курс талібів на встановлення правопорядку спочатку відсунув на другий план його радикальну ісламістську ідеологію, якій таліби поки не давали повний хід, вичікуючи слушний момент.

3.3 Талібан як національно-визвольний рух

Сьогодні дуже складно сформулювати адекватне та чітке уявлення про ситуацію як у самому Афганістані, так і щодо талібів. Виною цьому потік

недостовірної та суперечливої інформації, а іноді й навмисне спотвореної. Противники талібів пророкують їхній швидкий розпад та звільнення з політичної арени, кажуть, що рух застарів. Прихильники ж стверджують, що Талібан сьогодні є потужною силою, на яку доводиться рахуватися. Спробуємо розібратися.

Після початкової поразки талібів в результаті операції «Незламна свобода» багато політиків, аналітиків, журналістів та інших в екстазі кричали про те, що з талібами покінчено назавжди. Ці горе-експерти зовсім неправильно оцінили політичну ситуацію в регіоні та перспективи її подальшого розвитку. Прикладом є думка Сікоєва Руслана Романовича, старшого наукового співробітника Інституту сходознавства РАН, кандидата філологічних наук. Отже, таліби зійшли з військово-політичної арени Афганістану і навряд чи знову на неї повернуться. Чому ж багато військових, експертів у галузі політики, оглядачі вважали, що Талібан зійшов з політичної арени назавжди? Очевидно, поширення цієї помилки сприяло швидке падіння режиму талібів. Серед основних причин ураження Талібану у 2001 р. можна назвати такі:

- наявність внутрішньої опозиції від імені Північного Союзу, кін. став ядром антиталібської боротьби;
- переважна технологічна перевага військ коаліції;
- неготовність талібів до повномасштабних бойових дій;
- відмова від підтримки талібів з боку Пакистану;
- навмисне залишення позицій з метою перегрупування, нарощування сил та переходу до наступальних дій у майбутньому [39].

На наш погляд, на більшу довіру заслуговують джерела інформації руху Талібан. У різні періоди рух мав різну кількість ЗМІ, включаючи друковані видання, телестудії та радіостанції. Найвідомішою радіостанцією талібів, мабуть, була «Голос шаріату». Після окупації Афганістану іноземними військами її, звісно, закрили. Сьогодні рух активно виступає із заявами до різних, у т. ч. і власних, ЗМІ. Мовами пушту, дарі, урду та

англійською на сайті публікуються останні новини про боротьбу руху, надається досить об'єктивна інформація, статті супроводжуються фотографіями з місць подій. Наведемо приклад. У статті «Afghanistan in the month of November (2016)» (Афганістан у листопаді 2016 року) підбиваються підсумки бойових дій в ІРА, у тому числі наводяться цифри втрат військ коаліції. Таліби доводять свою відвертість тим, що у статті оголошується лише підтверджена їхніми супротивниками інформація. Ця стаття являє собою свого роду звіт про виконану роботу та стан справ руху на листопад 2016 р. Стаття включає наступні розділи: втрати сил іноземних інтервентів, втрати урядових сил, внутрішні розбрати маріонеткового уряду, пригнічення та тортури цивільного населення, протести та демонстрації цивільного населення, божественна підтримка моджахедів, визнання провалів уряду, поширення корупції в маріонетковому уряді, підтримка моджахедами національних проєктів. Переклад та аналіз статті в рамках цієї роботи зайняв би чималий обсяг. Наведемо лише кількість втрат іноземних інтервентів за період боротьби: 3527 людина – втрати, офіційно визнані силами коаліції. З них 2391 людина – американські військовослужбовці. Втрати урядових військ незрівнянно більше. Самі таліби визнають, що точну кількість їх неможливо встановити через масштабність операцій, які проводять повстанці [75].

Зазначимо, що таліби сьогодні часто називають себе моджахедами, що, безперечно, має психологічну мету: характеризує їх як борців із невірними. Уряд називає їх повстанцями, об'єднуючи під цим визначенням також інші угруповання, що беруть участь у збройній боротьбі. Щодо цього цікава позиція американців. Командирам їхніх підрозділів було наказано не використовувати словосполучення «боротьба з повстанцями» в описі операцій, що проводяться, оскільки вважалося, що проводяться тільки «проти терористичні операції» відповідно до національної стратегії, націленої насамперед на боротьбу з Аль-Каїдою [9].

Сьогодні таліби мають і внутрішні розбіжності. Вони були й раніше, але через смерть лідера руху мулли Мохаммада Омара, який помер від туберкульозу в 2013 році, протиріччя загострилися, що загрожує розколом усередині руху і, отже, його ослабленням. Великі суперечки про вибір наступника мулли Омара. Ним став мулла Ахтар Мансур, який обіймав раніше посаду міністра цивільної авіації та транспорту.

Внаслідок атаки американського БПЛА мулла Мансур загинув 21 травня 2016 р. Сьогодні рух очолює мавлаві Хайбатулла Ахундзада. Він є богословом та спеціалістом з ісламського релігійного права. Заступниками лідера талібів оголошено двох найбільш шанованих (і небезпечних з погляду антитерористичних служб) командира руху. Це Сіраджуддін Хаккані, який досяг в Афганістані фактично автономного статусу від центрального керівництва талібів, та мавлаві Якуб, 23-річний син мулли Омара.

У середині руху існують дві течії: радикальна та помірна. Помірні таліби готові вести діалог і знаходити компроміси із нинішнім афганським урядом. Вони також не проти співпраці з благодійними організаціями, припускають отримання гуманітарної допомоги для населення [2].

Таліби мають міцні зв'язки та позиції у Пакистані. У свій час вони навіть проголосили утворення нової держави – Ісламський Емірат Вазірістан, незалежність якої була оголошена 14 лютого 2006 року [76].

Таліби борються за Афганістан, свою землю, і з цієї позиції вони є національно-визвольним рухом, а ніяк не терористичним угрупованням, яким є рух ООН і американці.

Вводячи війська до Афганістану 2001 року, американці та їхні поплічники розраховували на легку перемогу. Спочатку так воно й було. Сьогодні ж, завдяки талібам, США загрузло в Афганістані і потрапило в будь-якому випадку в політично програшну для себе ситуацію: на очах усього світу така потужна держава, як США, зазнає втрат від ісламських партизанів, НАТО показало свою роз'єднаність і неузгодженість дій між країнами-учасницями альянсу. Якщо ж США повністю виведуть війська з

Афганістану, то це означатиме їхню поразку, що знову ж таки завдасть удару по престижу цієї країни на міжнародній арені, як це сталося з СРСР. Тому можна стверджувати, що і для США Афганістан став цвинтарем, а для британців – вже вчетверте. Америці необхідно змиритися зі своєю поразкою та повністю вивести війська.

Сам маріонетковий уряд визнає безрезультатність американських зусиль щодо домінування в регіоні. Колишній президент Афганістану Хамід Карзай назвав присутність у його країні міжнародної коаліції на чолі зі США марною. 14-річна військова інтервенція США та їхніх союзників не завдала Афганістану нічого, крім шкоди. Територія, яку контролює уряд, зменшується. Кабул зараз контролює не більше 65% афганської території. Уряд майже повністю відсутній у північних районах, таких як Муса-Кала, Сангін та Каджакі, що межують із країнами СНД. «Щось робиться не так», - каже Карзай.

Сьогодні ми спостерігаємо як мужні патріоти в особі талібів протистоять наймогутнішій на сьогоднішній день капіталістичній імперії та їх платним найманцям в особі «легітимного» афганського уряду.

Сьогодні все частіше чути заклики серед членів афганського уряду, що прогресивно мислять, до консенсусу з талібами. Деякі таліби вже беруть участь у справі управління державою.

Серед усіх можливих шляхів вирішення афганської кризи найвірнішим, на наш погляд, є шлях, запропонований і озвучений лідером ПА Гульбеддіном Хекматіаром, який не втомлюється повторювати, що війська держав Заходу – це невірні, що окупували землю ісламу. В одному з відео він називає Сполучені Штати «матір'ю всіх проблем» і застерігає, що смути в Афганістані не закінчаться, поки з регіону не будуть виведені американські війська: «У окупаційних військ тільки один вірний шлях – це піти з Афганістану якнайшвидше». У другому відео Хекматіар проголошує, що «афганські моджахеди дали обітницю, що вони змусять Америку піти, як

змусили піти Радянський Союз, і не складуть зброю, доки окупаційні війська не підуть» [9].

Один із керівників Аль-Каїди Айман аз-Завахірі у своїй роботі «Лицарі під прапором пророка» порівнює сьгоднішніх іноземних інтервентів із хрестоносцями. Цей термін активно використовують інші опозиціонери. З усього сказаного вище можна зробити конкретний висновок: таліби – це не терористи. Якщо вони й використовують терористичні акти, то це робиться у відповідь на більш нелюдські акти терору з боку американських військових та їх афганських найманців. Таліби провели успішну реорганізацію та вже мають більш ніж 20-річний досвід боротьби. Судячи з тривалості конфлікту, а його вже можна назвати хронічним, боротьба з їхнього боку триватиме доти, доки останній американський солдат не залишить багатостраждальну землю Афганістану. Перед очима талібів не маячить міраж панісламізму, що говорить про те, що з ними можна вести конструктивний політичний діалог, спрямований на зниження військово-політичної напруженості в регіоні. Таліби є передовим авангардом борців з імперіалізмом і глобалізмом, які ведуть справедливую війну за звільнення своєї землі від іноземних загарбників, війну за самовизначення афганського народу, його власний шлях розвитку. І якщо комусь не подобається цей шлях, то це його суб'єктивна думка, яку не слід нав'язувати за допомогою зброї та військового втручання, оскільки афганці самі здатні розібратися, чи йти їм дорогою демократією, чи дотримуватися ісламських традицій і цінностей. І якщо режим та методи талібів не влаштовують афганців, то вони самі мають вирішити цю проблему без стороннього втручання. Доки це не зрозуміють західні «демократії», доти вони оплачуватимуть своєю кров'ю та кров'ю афганців своє втручання у справи цієї країни.

Таким чином, перші загони талібів з'явилися ще за часів джихаду проти Радянського Союзу. Рух Талібан не зародився миттєво, а оформлявся протягом багато часу. 1994 рік – це рік, коли таліби розпочали організовану збройну боротьбу з численними бандами, угрупованнями, розбійниками та

бандитами. У 1994 році відбулося їхнє організаційне оформлення та стрімке зростання кількості членів угруповання. Спочатку метою талібів було звільнення півдня країни від різношерстих банд формувань. Талібан привертав до себе незадоволене населення, що проживає в неспокійних районах, а також молодих людей, які хотіли реалізувати себе у боротьбі за ідеал.

Талібан є національно-визвольним рухом, а не терористичною організацією, якою її намагаються представити ООН і США. Основна мета талібів – видворення із країни іноземних військ, повалення проамериканського уряду, створення ісламської держави відповідно до законів шаріату.

3.4 Політична програма талібів та внутрішня політика в Афганістані (1996 – 2001 рр.)

Захопивши 24 вересня 1996 року столицю країни Кабул, таліби почали організовувати та зміцнювати державну владу в країні. Мулла Саїд Омар Ахундзад проголосив себе верховним правителем. Офіційно його титул звучав як Амір аль-Мумінін (володар правовірних). Мулла Омар зосередив у руках всю повноту військової, релігійної та політичної влади. Офіційно Афганістан став називатися Ісламський Емірат Афганістан.

За Амїра аль-мумініна складаються два заступники. Вищим керівним органом є Шура (з мови дари перекладається як «рада»). Шура, у свою чергу, розділена на Велику Шуру (Рахбарі Шура) та Малу Шуру. Різні джерела по-різному оцінюють кількість людей, що входять до Шури. А. Ляховський наводить такі цифри: (Мала Шура налічує 27 осіб, Велика Шура - 60 чол.) [19]. Інші джерела наводять цифри Великої Шури в 18, 21 і більше. Враховуючи те, що різні джерела наводять різні цифри, можна дійти невтїшного висновку, що склад обох Шур непостійний: у час у Велика і Мала Рада може входити різне число людей. Усі рішення Малої та Великої Шури

приймаються колективно. У Велику Шуру входять відомі лідери руху, впливові авторитети південного Афганістану, польові командири, що відзначилися [19]. Переважна більшість членів Шури є представниками пуштунських племен.

Американський дослідник Сет Дж. Джонс пояснює функції Шури: Велика Шура визначає політику руху та вирішує найбільш глобальні питання, Мала Шура відповідає за прийняття стратегічних рішень та вирішення найнагальніших проблем. Наприклад, Шурой було прийнято Кодекс поведінки Талібану (Лаїха), який містить приписи не вступати в сепаратні переговори, доповідати про взяття в полон і чекати на рішення керівництва [9]. Сама Шура розділена на кілька функціональних комітетів: з військових питань, пропаганди, фінансів, релігійних питань, політичних питань та адміністративних питань. На чолі кожного комітету стоїть голова. При муллі Омарі головними членами Шури окрім нього самого були: мулла Берадер (губернатор Герата), Ахтар Мохаммад Мансур (міністр авіації), мулла Нуруддін Турабі (міністр юстиції), мулла Абдул Джаліл (міністр закордонних справ) та Нур Мохаммад Сагіб (голова суду) [9].

Крім того, існують і дрібніші шури – регіонального рівня, які також включають комітети. Штаб-квартири всіх шур знаходяться зараз на території Пакистану, зокрема, в Пешаварі та Вазірістані. Відомі три такі шури: Гердійська Шура (очолює мулла Абдул Каюм Закір), Мірамамахська Шура (керує Сірай Хаккані), Пешаварська Шура (очолює Абдул Латіф Мансур).

Слід сказати, однак, що достовірної інформації про керівників ніколи не існувало, що пояснюється різною точною та помилковою інформацією про їхню загибель внаслідок бойових дій. Також у керівній структурі Талібану постійно відбувається ротація.

Виконавча влада Афганістану при талібах була представлена Опікунською Радою ісламської держави (Ді ісламі доулат сарпарасті шура), яку очолював мулла Мохаммад Раббані. Усі члени кабінету, починаючи від голови уряду та до заступників міністрів, вважаються “виконуючими

обов'язки" ("сарпараст"). Заступниками прем'єр-міністра М. Раббані були мавлаві Абдул Кадір та мулла Мохаммад Хасан Ахунд [77].

У 1998 р. кабінет міністрів був представлений такими основними міністерствами: Міністерство закордонних справ, Міністерство оборони, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство інформації та культури, Міністерство юстиції, Міністерство громадських робіт, Міністерство вищої освіти, Міністерство освіти, Міністерство орієнтації та вакфів, Міністерство у справах загиблих та біженців, Міністерство гірничих справ та промисловості, Міністерство планування, Міністерство цивільної авіації, Міністерство сільського господарства, Міністерство торгівлі, Міністерство енергетики та водних ресурсів, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство зв'язку, Міністерство запобігання злу та забезпечення торжества чесноти.

Тут перераховано 19 основних міністерств талібів. Особливий інтерес викликає Міністерство запобігання злу та забезпечення урочистості чесноти. Це своєрідна релігійна поліція. Такі міністерства існували до талібів. Наприклад, таке міністерство і зараз працює у Саудівській Аравії. Поліцейські цього міністерства патрулюють вулиці міст і стежать за дотриманням мусульманами дрес-коду, правил пристойності та молитви тощо. Вони мають чималі повноваження [77].

Також цікава діяльність Міністерства орієнтації та вакфів. Іншими словами, це Міністерство у справах релігії, до компетенції якого входив контроль за діяльністю релігійних осіб. Воно схвалювало призначення імама в мечеть, знайомилося і затверджувало тексти проповідей та інше. [11].

За міністерств було створено департаменти. Наприклад, Головне управління з радіо, телебачення та кінематографії, Управління з вивчення земель та картографії та інше.

Усі вищі посади Ісламського Емірату Афганістан обіймали виключно духовні особи. Це говорить про теократичний устрій держави.

Для зміцнення своєї влади та реалізації планів із загальної ісламізації суспільного життя керівництво талібів потребувало сильних релігійно-

пропагандистських інститутів та органів придушення. Таліби відродили «Рада улемів», яка стала офіційно називатися «Загальною Радою улемів і духовенства», і яку було зобов'язано роз'яснення населенню цілей і завдань уряду Ісламського Емірату і настанови мусульман на шлях істини» [77].

За талібів існував Верховний Суд («Стир махкама»). При ньому було створено новий орган «Центральна рада з видання фетв» («Да марказі дар-уль-фатаатун»). «Центральна Рада з видання фетв», що складається з авторитетних улемів та муфтіїв, є вищою інстанцією, яка виносить остаточне рішення щодо відповідності (або невідповідності) шаріату тих чи інших указів та рішень усіх гілок влади, у тому числі й самого «володаря правовірних» [77].

У систему судів входив Третейський суд, працювала Генеральна прокуратура, військова прокуратура. Прийшовши до влади, таліби заснували суди-трійки - на зразок тих, що діяли в Радянській республіці під час Громадянської війни. Трійки мали право накладати будь-яке покарання аж до смертного вироку, але для того, щоб вирок набув чинності, його повинен був затвердити вищий суд.

Також було затверджено орган політичного розшуку «Ихтисаб», основний функцією якого було чищення державного апарату від неблагонадійних елементів та призначення на їхнє місце праведних мусульман.

Главою провінції, як і колись, залишався губернатор. До 2004 року провінцій налічувалося 32 (зараз їх 34).

Слід звернути увагу, що суворість встановлених законів пояснювалася як сліпої прихильності витокам ісламу, як багато дослідники, а й вимогами воєнного часу, коли треба було ефективно протидіяти противникам талібів, оскаржуючим їх домагання влади. Більше того, видається очевидним, що таліби, організовуючи державну владу, змогли досягти більшого, ніж їхні попередники з часів Саурської революції. Про це свідчить той факт, що на підконтрольній їм території, у тому числі й у сільській місцевості, органи

місцевої влади були досить сильними, чого не можна сказати про уряд НДПА і потім моджахедів, які мали міцні позиції лише у столиці та великих провінційних центрах.

Після приходу до влади таліби встановили у країні жорсткий політичний режим. Як уже говорилося вище, вся його суть полягала в тому, щоб побудувати державу чистого ісламу. Відповідно до цього й будувалася як зовнішня, і внутрішня політика талібів.

Великі зміни відбулися у соціально-культурній сфері. Таліби закрили всі школи для дівчат, а жінкам майже не дозволялося виходити з дому навіть за покупками. Талібам наклав заборону на всі мислимі розваги, включаючи музику, телебачення, відео, карти, повітряних зміїв та більшість ігор та спортивних змагань [26].

Талібами було запроваджено заборону на видовищні уявлення, щеплення проти інфекційних захворювань. Було введено суворий дрес-код, особливо для жінок. Взагалі, щодо жінок таліби ввели надзвичайні обмеження: їм було заборонено керувати автомобілем, з'являтися на вулиці без паранджі, носити туфлі на високих підборах, короткі стрижки, користуватися косметикою, їм заборонили працювати за рідкісним винятком.

У сфері освіти талібами було накладено заборону навчання англійської мови. Дозволено було розмовляти лише на дари та пушту. Таліби заборонили інтернет та телебачення. Людям заборонено мати у будинку телевізори та відеомагнітофони. Вдома заборонялося тримати птахів у клітках.

Представникам інших релігій було наказано носити на одязі спеціальні відзнаки: індуїсти та представники інших релігійних меншин, які становлять лише один відсоток від чисельності населення Афганістану, повинні з'являтися на вулицях, маючи на рукаві жовту пов'язку.

Перебуваючи при владі, таліби у деяких провінціях заборонили роботу операторів мобільного зв'язку. В даний час вони забороняють телефонним операторам стільникового зв'язку працювати у вечірній та нічний час, коли вони здійснюють потайні передислокації.

Було заборонено робити фото та відео зйомки. Співати дозволялося лише релігійні пісні, музика також мала бути лише релігійною. Гра в шахи була також під заборноюю.

Система заборон та дозволів талібів була введена одночасно в соціально-культурну сферу життя громадян. Вона постійно поповнювалася новими заборонами чи новими дозволами. Наприклад, у серпні 2001 р. до існуючих заборон додалася ще одна: заборона на поклони. На думку лідера талібів мулли Мохаммада Омара, схилити голову під час зустрічі – «великий гріх». Економіка Афганістану за всіх часів була слабкою. Основне джерело прибутку більшості провінційного населення – сільське господарство. Левову частку доходів приносило вирощування опіумного маку з подальшою його реалізацією. Багато хто звинувачує талібів у тому, що під час їхнього правління вирощування опіумного маку та торгівля наркотиками досягли небачених масштабів. Це можна прийняти на віру, з цим можна сперечатися, але факт залишається фактом: таліби не перші та не останні, хто торгував наркотиками. За правління моджахедів (1992 – 1996 рр.) різні їх угруповання торгували наркотиками з не меншим розмахом. Доходило до того, що під час збирання врожаю опіумного маку бойові дії між угрупованнями, що конкурують, призупинялися.

Як би там не було, але таліби стали першими, хто заборонив вирощування маку у країні. Це сталося в 2000 році, коли мулла Омар офіційно ввів заборону на посів опіумного маку, що завдало удару інтересам низки вождів пуштунських племен [6].

Говорячи про політику талібів у сфері економіки, треба пам'ятати, що до їхнього приходу до влади в Афганістані вся інфраструктура країни, що вціліла, і корисні копалини знаходилися в руках польових командирів різних угруповань. Отже, як такої єдиної економічної політики немає: кожен виживав як міг. Таліби, об'єднавши країну під своєю владою, зуміли пожвавити економіку, проте для поповнення свого бюджету їм не вистачало

податкових надходжень від легального ринку. Крім того, їм були потрібні гроші і на військові витрати [78].

Крім наркотиків, основними джерелами доходу талібів були іноземна допомога (Пакистан, фінансові кола Саудівської Аравії та інших ісламських країн), мита провозення через територію Афганістану контрабандних товарів. Взагалі, економіка руху Талібан – це окрема тема на дослідження, оскільки у ній багато білих плям. Можна припустити, що таліби видобували дорогоцінне каміння на підконтрольних територіях, як це робив Ахмад Шах Масуд у Панджшері, але інформація про це відсутня.

Небувалий резонанс у світі викликало повідомлення про те, що таліби планують підірвати стародавні статуї Будди у провінції Баміан. 26 лютого 2001 р. мулла Мохаммад Омар, бажаючи покарати хазарейців і змусити їх до покірності, наказав своїм військам зруйнувати дві гігантські статуї Будди, які понад 1800 років височіли над долиною Баміана [49]. Поки таліби збирали танки та динаміт, це рішення викликало широкий міжнародний протест. Багато країн, зокрема Японія, Шрі-Ланка та Єгипет, направили делегації до талібів із проханням зупинити знищення статуй. У багатьох столицях світу пройшли демонстрації буддистів, афганців та любителів мистецтва, але Талібан не відступив, і 10 березня статуї були зруйновані вогнем танкових гармат та вибухами. Таліби знищили також близько 40 статуй з Кабульського музею і масивну стародавню статую Будди, що лежить, у Газні [26].

Як сказали самі таліби, для світової спільноти кам'яні боввани означають більше, ніж життя простих афганців. І тут вони, безумовно, мають рацію.

Таліби також заборонили християнську діяльність на території ІЕА. За поширення християнства належала страта [25].

Завдяки старанням західних ЗМІ про таліби не прийнято говорити позитивні речі. Але все-таки крихти цікавої інформації просочуються в інтернет. Наприклад, у 2006 році Перший канал російського телебачення зняв передачу про колишнього радянського солдата, рядового Олексія

Оленіна, який потрапив у полон до моджахедів. Згодом він прийняв іслам, взяв нове ім'я Рахматулло та прожив понад 20 років в Афганістані. В інтерв'ю він повідомляє, що таліби, прийшовши до влади, допомогли йому із житлом. Після їх поразки його будинок виявився пограбований представниками нової влади. Як бачимо, навіть до колишнього “невірного”, фактично чужинця, таліби виявили співчуття та допомогли. Тому складається враження, що нам кажуть лише те, що вигідно США та їхнім союзникам.

Таліби запровадили громадські покарання, зокрема і громадську страту. Відповідно до талібської інтерпретації шаріату, вбивця повинен бути страчений сім'єю вбитого, але лише після того, як суддя востаннє звернеться до родичів з проханням пощадити вбивцю. Якщо родичі погоджуються, сім'я вбитого має отримати “ціну крові” – грошову компенсацію. Характерно, що за згодою родичів убитого отримати ціну крові, гроші виплачувались самими талібами зі спеціального Ісламського фонду (Байтул Мал). Якщо ж родичі наполягали на страті, то вони й виконували її під охороною талібів [26].

Звичайно, як і в будь-якій юридичній системі інших країн, і у правосудді талібів траплялися перегини. Однак, хоча закони щодо злочинів та покарань відрізнялися надмірною жорстокістю, водночас вони були справедливі: вбивці – така сама доля.

Талібський режим звинувачують у підготовці терористичних актів, проте до вторгнення американських окупантів до ІЕА таліби ніяких терактів не влаштовували, тим більше в іноземних державах. Організація Осамі бін Ладена співпрацювала з Талібаном і саме вона була відповідальною за проведення терактів, але не таліби. Наприклад, лідера Північного альянсу Ахмада Шаха Масуда було вбито 9 вересня 2001 р. за особистим розпорядженням Осамі. Його вбили два марокканці-смертники, які видавали себе за журналістів і мають бельгійські паспорти [27, с. 438].

Існує версія про те, що колишнього президента Республіки Афганістан і Генерального секретаря ЦК НДПА Мохаммада Наджибулла захопили в

посольстві ООН талібами при взятті Кабула (27 вересня 1996 р.) і потім по-звірячому вбито. Цій версії суперечить інша, згідно з якою колишнього начальника служби ХАД і президента країни було вбито співробітниками пакистанської розвідки ІСІ. При взятті Кабула група озброєних талібів увірвалася до місії ООН, де ховався Наджибулла, попутно влаштувавши там погром, заарештувавши та побивши її співробітників з-поміж афганських громадян. Наджибулла та його брат Ахмадзай були захоплені та переведені на одну з конспіративних квартир пакистанської розвідки (раніше – радянської), які діяли при афганських спецслужбах з 1992 р. [20]. Тобто таліби передали колишньому президенту пакистанській розвідці, а та розправилася з ним. Цей момент ще раз доводить, що таліби були тісно пов'язані зі спецслужбами Пакистану.

Сьогодні багато ЗМІ та офіційних осіб стверджують, що таліби хотіли поширити ідеї свого руху та закони шаріату на весь ісламський світ. Але тут подається суцільна брехня: таліби ніколи не прагнули винести свій варіант ісламу за межі ІЕА, а тим більше захопити територію іноземної держави. У цьому їхня принципова відмінність від ІДІЛ. Таліби проводили вузьконаціональну політику, спрямовану виключно на територію Афганістану. Вони завжди були проти іноземної присутності на афганській землі, у тому числі й інших угруповань ісламізму. Мабуть, Заходу така політика була не до душі, бо через таліби США та інші зацікавлені країни втрачали вигідне поле для бізнесу. Особливо гостро окреслилася проблема прокладання нового газопроводу з Туркменістану до Пакистану через територію Афганістану. Між аргентинською компанією Bidas та американською Unocal розгорілася спекотна конкуренція за право отримати цей контракт. Сусідний Іран, однак, не був зацікавлений у тому, щоб ця угода була укладена з кимось із них, оскільки правлячі кола цієї країни хотіли, щоб газопровід пройшов через іранську територію [26].

3.5 Міжнародні відносини уряду талібів із деякими країнами

Переважає більшість людей бачить у талібах небезпечних терористів, ісламських фанатиків, налаштованих агресивно проти всього прогресивного людства. Проте мало хто запитує, а чому, власне, вони такі? Що спонукало їх вести інформаційну та партизанську війну проти деяких провідних світових країн, проти теперішнього афганського уряду, вести бойові дії проти сусідніх країн, влаштовувати терористичні акти у західних країнах? Щоб відповісти на це питання, потрібно проаналізувати політику деяких держав щодо Ісламського Емірату Афганістан.

ІЕА був утворений талібами у 1996 році. В основі управління державою лежав іслам, причому іслам у найсуворішій інтерпретації. Все життя підкорялося законам шаріату. Шаріат - це не просто збори обов'язків, заборон і зведення законів, що передбачає покарання за провини. Це кодекс поведінки, встановлений ісламом і що таїть у собі величезну силу реалізації сподівань мусульман, які хочуть знайти себе і стати на вірний шлях. Він охоплює всі аспекти людського життя і включає правила, пов'язані з богослужінням і комерційною справою, норми сімейного і кримінального права [79]. Будь-яке відхилення від законів шаріату суворо каралося. У країні, де довгий час не було взагалі жодної чітко оформленої законодавчої бази, це був все ж таки крок уперед, незважаючи на всю суворість такого законодавства. З погляду про західних демократій шаріат є порушення правами людини і законності. Нерозуміння сутності шаріату, ісламу взагалі, їхнє неприйняття Заходом і послужило однією з причин міжнародної ізоляції ІЕА.

Міжнародні відносини та суспільні комунікації уряду з іншими країнами:

1. Пакистан. Пакистан завжди відігравав важливу роль у політичних справах Афганістану. На його території під час війни із Радянським Союзом знаходили притулок моджахеди, у таборах проходили навчання новобранці,

Пакистан став притулком для багатьох афганських біженців. Отже, ще на той час між афганцями та пакистанцями склалися міцні зв'язки. Крім того, значна кількість пуштунів жили в Пакистані і мали зв'язки з афганськими пуштунами, багато мали родинні зв'язки. Не слід забувати, що між Пакистаном та Індією постійно відбуваються сутички через Кашмір. Останнє велике зіткнення відбулося в ніч на 29 вересня 2016 р. Тому уряд Пакистану був дуже зацікавлений у стабільності свого західного кордону, а цю стабільність могли дати лише таліби, оскільки інші угруповання були ненадійними.

Після того, як Талібан стійко закріпився в Кандагарі, і враховуючи безперечну народну підтримку, якою користувався рух, Ісламабад був готовий зробити ставку на Талібан, щоб посилити вплив Пакистану в районах із пуштунським населенням. Просування до Афганістану, включаючи створення та зміцнення Талібану, – це була священна місія, яку підтримували всі уряди Ісламабаду, включаючи уряд Бхутто, і яку втілювала в життя ІСІ [3].

Після терактів 11 вересня 2001 р. Пакистан був змушений переглянути свою позицію по відношенню до талібів, оскільки США вимагали співпраці від Пакистану щодо операції «Незламна свобода». Президент Первез Мушарраф мав зробити вибір, на чієму боці бути. Американці, своєю чергою, пропонували значну матеріальну допомогу Пакистану [9]. З цього моменту пакистанці почали вести подвійну гру: у чомусь вони допомагали США, але, як і раніше, продовжували підтримувати талібів. Наприклад, деякі лідери талібів були передані американцям, було проведено кілька військових операцій з ліквідації баз деяких угруповань. Але таліби могли вільно перетинати афгано-пакистанський кордон, вести пропаганду у засобах ЗМІ тощо. У деяких випадках пакистанські військові та ІСІ навіть допомагали їм.

2. США. Достовірно відомо, що американці надавали допомогу озброєнням та фінансами моджахедам, у тому числі і талібам. Осама бін Ладен теж був під їхнім покровительством, поки не вийшов з-під контролю.

Головним ворогом США був СРСР, згодом ним стала Росія. Тому американці, вірні своїй улюбленій стратегії, підтримували ворогів Радянського Союзу. Інакше США глянули на талібів після приходу їх до влади та надання ними території країни для баз Аль-Каїди: американці почали планувати агресію до Афганістану. Ще до початку операції «Незламна свобода» ними було завдано кілька ракетних ударів по базах Аль-Каїди та Талібану. Завдяки їхнім зусиллям на міжнародній арені уряд талібів опинився у міжнародній ізоляції. У 2003 році Рада Безпеки ООН визнала Талібан терористичною організацією. Американці мають у регіоні свої інтереси, яким політика талібів сильно заважала. Тому деякі експерти висловлюють думку, що США давно готували війну проти Афганістану і що 11 вересня – це лише гарна нагода для початку «справедливої» війни.

3. Саудівська Аравія, ОЕА та Іран. Відносини між цими країнами та ІЕА мали суперечливий характер. З одного боку, фінансові кола цих країн надавали допомогу талібам та Аль-Каїді. З іншого боку, з-поміж них існували серйозні розбіжності. У свій час Іран навіть планував оголосити війну талібам. Найскладніший етап афгано-іранських відносин був зафіксований в 1998 році, коли таліби, які раніше захопили владу в Афганістані, напали на іранське консульство в Мазарі-Шаріфі і розстріляли співробітників і дипломатів, що знаходилися там. Після цього інциденту Іран планував військове вторгнення до Афганістану, але втручання Ради Безпеки ООН та США змусило іранців відмовитися від цих планів. Зазначимо, що після приходу до влади радикального суннітського руху Талібан національні меншини Афганістану, до яких належали хазарейці-шіїти, почали зазнавати переслідувань і репресій. Це, у свою чергу, ускладнило відносини Ірану та талібського Афганістану. Тегеран неодноразово заявляв про своє обурення таким станом справ. Згодом Іран почав підтримувати антиталібський Північний альянс, що складався з національних меншин Афганістану проти талібів [80].

Ісламський Емірат Афганістан був частково визнаним державою. Його визнали та мали з ним дипломатичні відносини три країни: Пакистан, Саудівська Аравія та ОЕА. Після терактів 11 вересня ці країни розірвали із талібами дипломатичні відносини.

3.6 Вплив режиму «Талібану» на порушення жіночих прав

Терористичний режим «Талібану» жахливо вплинув на стан жінок. Чоловіки можуть зберегти своє життя якщо підкоряться та вступають до лав талібанців, задля збереження свого життя, а жіноча сторона нажалі була приречена. Вплив терористичного режиму ісламу обмежує жінок у всіх сферах життєдіяльності, а якщо жінка порушить такі обмеження – її покарають смертною карою.

У 1994 році, коли захопив владу режим «Талібану» встановив систему безправного стану, гендерного апартеїду, майже ввели афганських жінок під домашній арешт. За час управління «Талібану» жінки були позбавлені всіх прав, роботи, голосу, освіти, охорони здоров'я. «Талібан» напочатку встановив жорстокі накази, такі як закриття шкіл для дівчат, жінок усунули з університетів, було заборонено виходити з дому жінкам, та не можна виходити з дому без супровіду чоловіка або близького родича чоловічої статі. Жіночу стать заставляли одягати паранджу, яка закриває тіло повністю, залишаючи закритий сіткою отвір для очей, наказали фарбувати вікна будинків де живуть жінки, в чорний колір. Жінкам заборонялось оглядатись лікарями чоловічої статі, одночасно заборонялось працювати лікарям і медсестрам жіночої статі [65].

Жінка яка не хотіла підкорятись дискримінаційним законам, покарання було жорстоким. Її могли бити за те, що у неї виднілось дюйм або два шкіри під паранджею на усе тіло, за намагання вчитися били, камінцями забивали, якщо жінку визнали винною у перелюбі. Поширювалися згвалтування, насильства над жінками. З Жінками Афганістану жорстокого поводитись.

Один з прикладів, у 1996 році в Кабулі жінці відрізали кінець великого пальця тільки за того, що вона нігті покрила лаком.

Ісламська ідеологія «Талібану» яка стверджує, що вона типу додержується фундаменталістської ідеології, але жорстоке поводження з жінками, які вони вчиняли, не мають в ісламі підґрунтя. В ісламській релігії жінкам дозволяється контролювати і заробляти власні гроші, і приймати участь у соціальному житті. Афганістан експерти в 2011 році назвали найнебезпечнішою країною для жінок.

Міжнародне засудження майже не вплинуло на «Талібан», він вніс тільки невеликі зміни. Таліби допустили кільком жінкам працювати лікарями і медсестрами. В декількох містах та у Кабулі таємно працювали декілька шкіл домашніх для дівчат, але жінки навчаючи дівчат ризикували їх життям.

Задля гендерної рівності було прийнято нову конституцію 2003 року, яка укріпила жіночі права, у 2009 році в Афганістані було прийнято закон про ліквідацію насильства жінок.

Особливо визначний момент для афганців та афганських жінок стався у 2001 році коли сталася поразка талібів, яка звільнила їх всіх від жорстокого режиму. Світ був свідком того, як жінки в Мазарі–Шаріфі, Кабулі та і не тільки, вони виходили на вулиці без чоловіків і викидали їх паранджі. Біля 38% жінок вернулись на роботу, 35% школярів – дівчат, жінки повернуль у відкритті університети які відкрилися.

1 травня 2021 року ситуація змінилася, США та НАТО офіційно виводили їх війська з Афганістану, Кабул як столиця перейшла в режим посиленої безпеки. Ашраф Гані тодішній президент Афганістану залишив країну і оголосив про мирну передачу влади талібам, задля запобігання кровопролитної війни. І так, «Талібан» знову захопив столицю та встановив терорестичний контроль над всією територією Афганістан та назвав їх уряд у Кабулі Ісламський емірат.

Ті хто втік з країни, задоволенні, але нервують за тими, хто там лишився.

«Талібан» наголосив що буде більш м'яка версія жорстокої ісламської влади, яке описувало їх перебування при владі з 1996 по 2001 рік.

Але вони не виконали свою обіцянку, багато обмежень були запровадженні знову.

«Талібан» його правління є руйнівною силою на стан жінок. Інститут прав людини Університету Сан-Хосе (SJSU) і представники організацій Human Rights Watch, які займались опитуванням жінок з різноманітних професій, які в захопленому талібами Афганістані працюють. Представники організацій вияснили, як вплинув терористичний режим на їх буденне життя. Коли опитали вчительку навчально-виховного закладу Кабул, вияснилось, що знову почали обмежувати в одязі і правах по пересуванню, які впливають на буденне життя: жінок вкотре змусили одягати паранджу та ходити з супроводом чоловічої статі. Жінки сказали, що вони мали спеціальний одяг, форму, зараз просто плаття до землі, закрите взуття без підборів, паранджа.

Жінки медичного закладу розповідали про поганий вплив «Талібану» на їх роботу. В місцевій лікарні Кабулу жінка медик розказала, що коли встановились нові талібанські порядки, її управляючий медичного закладу зробив зустріч з чиновником «Талібану». Після чого, зібрали усіх жінок у лікарні, і сказали їм як себе вести, в що одягатись, і працювати окремо від чоловіків, а також сказали говорити знахбніло, на високих тонах з чоловіками, задля того щоб не було сексуального потягу, з'явилися накази щодо довгих суконь і паранджі, потрібно на сукню зверху одягати білий одяг, через що їм було складно працювати. Якщо вони пробували одягати щось своє то їм робили догану і грозились звільнити.

Талібанці не розмовляли з жінками, для них авторитетна думка тільки чоловіча. Як вони кажуть: «Яка б проблема у вас не була, не підвищуйте голос. Не говоріть з нами, пишіть свої проблеми, щоб ми могли їх прочитати. Чоловіки не повинні чути жіночих голосів».

Заборонили жінкам телефони, щоб вони не мали доступу до інтернету, інформації та новин.

7 вересня в Кабулі речник талібанців Забіулла Муджахід, наголосив, що у супроводі махрами потрібні лише для подорожей, які тривають не більше 30х днів, а не на кожен день, для буденних потреб. Жінок яких спитали, сказали, що вони не потребують махрама, але, «Талібан» наказує, щоб таксист не возили жінок самих. Щоб не ризикувати своїм життям самі виходити на вулицю якщо у них не має махрама. Навіть коли жінка хворіє а чоловік в цей час працює її відмовлять у лікарні, навіть якщо вона буде у супроводі подруги або жінки. Талібанці поміняли навчальну програму такі як громадянські права, спорт, суспільство внесли більш релігійні. Почали закриватися університети. Через це стало менше робочих місць, і стало більше бідності серед населення, у школах працюють тільки початкові класи.

В уряд жінки не мають права подавати свій голос, вони були виключені з талібанського Тимчасового уряду.

З інформації, жінки, працюючи у публічних сферах, стикалися з викраденнями та погрозами. Таліби полювали на жінок які пов'язані з адміністрацією. Такі як Бану Негар, минула поліцейська, яку вбили в провінції Гор на початку вересня 2021 року, ще також Алія Азізі, яка була керівником жіночої тюрми Герата, вона зникла безвісти з 2 жовтня 2021 року після того, як висловилась талібанцям з приводу роботи[68].

Але, жінки не перестають виборювати свою свободу та незалежність в Афганістані. Жіночі групи на початку 2022 року зробили свою команду у соціальних мережах яка називалась – #StandAfghanWithWomen, де потребують міжнародних суспільств їх підтримати в їхніх правах на свободу.

«Талібан» хоче звільнити Афганістан від іноземних військ та встановити свій ісламський режим. Однак, це режим негативно впливає на жінок Афганістану.

РОЗДІЛ 4 МЕТОДИ ВИРІШЕННЯ ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ В СУЧАСНОМУ АФГАНІТСТАНІ

4.1 Відповідь та протидія міжнародно–правових організацій на порушення жіночих прав

Дипломати з США та європейських країн повідомили про їх. Канада, Німеччина, Франція, Фінляндія, і ще декілька держав повідомили що закривають свої посольства і закликають їхніх громадяннів залишити країну. Почала евакуацію українців і Україна.

Завдяки українському рейсу вдало вийшло вивести співвітчизників Білорусі, Нідерландів, Афганістану та Хорватії. Афганістан єдинна країна, яка назвала стан у своїй країні стабільним та відказалися вивозити своїх людей і посольство, гарантуючи зі сторони «Талібан» безпеку[66].

Борис Джонсон прем'єр–міністр Великобританії переконував країн заходу «Талібан» визнати в Афганістані незаконною владою та вплинути на данну ситуацію за допомогою міжнародних механізмів. Пріоритетом для НАТО, є безпека тому вони будуть намагатися усіма засобами захищати їх співробітників. Представники Альянсу задля зберігання зв'язку зовнішнього світу з Афганістаном залишались у Кабулі.

Тедрос Адханом Гебреєсус генеральний директор ВООЗ назвав що головною пріоритетністю в данній ситуації є здоров'я та добробут мирних громадян.

Після того як закінчилася евакуація стало питання щодо економічної , політичної ситуації і жіночих прав у Афганістані на впливав режим «Талібан».

Після того як втрутилось США в 2001 році і привнесли багато ресурсів задля розвитку держави, завдяки чому позитивно почало впливати на стан жінок в Афганістані. Права жінок закріпилися у Конституції 2004 року, афганські жінки почали обіймати керівні позиції та державні посади, стали

працювати у ЗМІ, приймали участь у житті суспільства. Жінки у 2021 році становили п'яту частину громадських співробітників, біля 27% парламентарів та 3,5 мільйонів дівчат ходили до школи. Порівнянно з 1999 роком, при владі талібів, дівчата не могли здобути освіту, лише 9 тис. дівчат навчались у початковій школі.

На весні 2021го року після того як американські війська, відбулася втрата надії у афганських жінок на своє майбутнє та вони були злякані. Наразі вони знають що таке свобода вибору і вже не такі, як двадцять років тому назад, і навряд чи, відмовляться від цього. Як зазначила Верховний комісар ООН Мішель Бачелет: «виросло ціле покоління молоді, яке сподівається на краще майбутнє, яке пізнало, що таке вільний особистий вибір, і яке при цьому глибоко пов'язане з культурними та релігійними традиціями Афганістану».

Після того, як Представники «Талібан» вирішили закрити Міністерство по справам жінок, і поміняли на новий орган – Міністерство чесноти і гріха, який був створений схожим до органу першого правління «Талібану». Ця організація запровадила певні релігійні обмеження відповідні до ісламу, і жорстоко встановила жіночі права. У міністерстві створили «поліцію моралі», її обов'язком було стеження за жінками. Патрулювала поліція вулицями і слідкувала за виконанням норм шаріату. Поширювалось побиття афганських жінок, якщо, поліція вирішила що ті одягалися відверто, або їх ніхто не супроводжував.

Хто працював у попередньому уряді, їм була обіцяна амністія, та гарантували населенню, особливо жінкам що вони зможуть працювати, а дівчата – зможуть ходити до школи. Прес-секретар УВКПЛ Руперт Колвілл зреагував на данну ситуацію та акцентував, що міжнародна спільнота має проконтролювати щоб обіцянки були виконані. Руперт Колвілл наголосив щоб міжнародне співтовариство надали підтримку, кому загрожує небезпека, а також «Талібан» повинен діями підтвердити виконання цих обіцянок. Після

того як таліби захопили владу, почали з'являтися новини про сильні порушення людських прав, і запроваджених обмеженнях, для жіночої статі.

«Талібан» порушує основне право людини забороняє навчатись жінкам отримати освіту. Заяви «Талібану» збурили жінок і міжнародну спільноту тому, що всі вчителі, учні чоловічої статі повинні повернутись до шкіл. Також зреагувала ООН ЮНЕСКО освітня та культурна організація, яка наголошували талібам для жіночої статі відновити навчання для у середніх школах. Організація додала ще, що учителя жінки також повинні знову повернутися на їх робочі місця. ЮНЕСКО, полягає на тому, що для жінок таке обмеження є суттєвим порушенням права на освіту. Генеральна директорка ЮНЕСКО Одрі Азулай, проголосила, що майбутнє Афганістану залежить від освіти жінок та чоловіків[67].

Після талібанських заяв, жінки Афганістану вийшли мітигувати до будівлі тодішнього Міністерства у справах жінок, та вимагали щоб їм надали право та свободу працювати та отримати освіту. Таліби зреагували на такий мітинг силою, застосовували батоги, стріляли у повітря, били жінок кийками[69].

Адміністрація Афганістану 3 грудня 2021 року яку утворили таліби, оприлюднили указ щоб забезпечили певними правами жінок, які закріпленні у законні шаріату. Але автори документу концентрують увагу на шлюбі та правах вдови, без конкретизації про шлюб з неповнолітніми. В цьому документі написано що потрібна згода дорослої жінки на шлюб. Жінку не можуть змусити виходити заміж примусово. Жінка – це не власність, а вільна і благородна людина; не можуть віддавати її в обмін на мирну угоду нікому або припиненню ворожнечі; не можуть одружуватися з вдовою силком, особливо з родичами жінки, вона може і має право виходити заміж та обирати її майбутнє [98].

Про середню освіту дівчат та працевлаштування жіночої статі даний документ таких положень не містить, повертатися до роботи в державному секторі яким було заборонено. Стурбовані цим ООН та західні уряди, вони

вимагають утворити інклюзивний уряд у якому будуть приймати участь жінки у захисті прав всього суспільства держави. ООН спогадували про обіцянки які порушив «Талібан» про дозвіл працювати жінкам, а дівчаткам вчитись, тому «Талібан» звинуватили що вони запровадили «широкі обмеження» [25].

Дівчата вперше пішли до середньої школи у березні 2022 тисячі після жорсткого захоплення ісламістами влади минулого року в серпні. Чинovníки ісламу знову закрили школи, міжнародна спільнота обурилась на це. І знову почались протести жінок, у якому наполягали на відкриття шкіл для дівчат. Активістки наполягали, що якщо не будуть виконанні їхні вимги, то вони і організують демонстрації по всій країні і відкриють їх самі. Але «Талібан» застосував силу проти активістів, і за 2 місяці близько тридцять три протестувальниці за права жінок, їхні сім'ї були затриманими або зниклими.

Терористичний уряд режиму «Талібан» порушує міжнародні конвенції, такі як: Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Загальна декларація прав людини, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, та інші міжнародно-правові акти. Також порушують Загальну декларацію прав людини 1948 року, таку як: заборона тортур жорсткого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання (ст.5); державної служби (п. 2 ст. 21); право на життя та особисту недоторканість (ст.3); право укладати шлюб при вільній і повній згоді (п.2 ст.16); право вільно пересуватися (ст.13); право на освіту (ст.26 п.1); право на працю (ст. 23); [99].

Ще порушують головні положення CEDAW на право голосувати на референдумах та виборах та бути обраними (ч.2 ст.7 п.а); приймати участь у діяльності неурядових організацій і асоціацій, що займаються проблемами громадського та політичного життя країни (ч.2 ст.7 п. с); приймати участь у формуванні та здійсненні політики уряду та займати державні посади (ч.2 ст.7 п.б); право на рівні права з чоловіками в галузі освіти; доступ до

однакових програм навчання, іспитів, викладацького складу кваліфікації, шкільних приміщень і обладнання рівної якості (ч.3 ст.10 п.б); право на працю (ч.3 ст.11 п.а); право на однакові можливості при найманні на роботу (ч.3 ст.11 п.б); права щодо одруження (ч.4 ст.16. п.а); права на одруження лише з своєї вільної і повної згоди (ч.4 ст.16. п б) [70].

Організація об'єднаних націй, протягом усіх сорока років війни в Афганістані, приймала участь у цих подіях. В кінці 1990–х років ООН сприяла переговорам між талібами та їх противниками. За відсутності політичного впливу Заходу на «Талібан», ООН повинна сприяти примиренню, розвитку країни, захист жіночих прав та надання гуманітарної допомоги. Раміз Алакбаров координатор гуманітарної діяльності ООН також акцентував, що ООН буде надавати допомогу мільйонам населення, яким вона потрібна, підтримуючи принципи нейтралітету, гуманності, та незалежності.

Європейський союз також виразився на захист жіночих прав. Спільна стратегія ЄС у ситуації Афганістану спрямована задля забезпечення прав людини у державі. ЄС наголосив на початку вересня 2021 року про те що вони готові біженцям з Афганістану надати фінансову допомогу.

Двадцять країн та ЄС, США підписали загальну заяву щодо захисту жіночих прав в Афганістані, при цьому гарантують право на роботу, освіту і на свободу пересування. Та закликали владу Афганістану, зобов'язатися виконати їх захист. Стверджуючи, що готові надавати жінкам гуманітарну допомогу і підтримку, що міжнародні організації будуть ретельно слідкувати як майбутній уряд забезпечує права і свободи, які стали частиною життя на протязі 20 років жінок в Афганістані[71].

Міжнародне суспільство докладає зусиль щоб допомогти у вирішенні проблеми в Афганістані. ООН наполягає змінити режим в Афганістані, Але нажаль, поки результатів замало. Помітно, що супротив «Талібану», їхньої ісламістської ідеології та відсутність прийняття участі у зовнішній політиці може призвести Афганістан до рушійних наслідків. Порушення прав жінок,

впливають на майбутнє країни. Внаслідок чого міжнародна спільнота має використати усі можливі способи, задля тиску на «Талібан», щоб талібанська влада почала поважати жіночі права, враховуючи право на освіту, роботу та рівноправ'я щодо участі у політичному та громадському житті. Якщо «Талібан» офіційно визнають світом, він не буде мати можливостей для переговорів стосовно до змоги дівчат до освіти та поваги до всіх прав жіночої статі.

У 2021 році після приходу «Талібану» до влади, вони обіцяли, що в цей раз їх режим буде більш м'якішим щодо ставлення до жінок, але спостерігаючи за порушенням жіночих прав, їхні репресії щодо жінок, помітно що вони виконувати свою обіцянку не збираються. Значно помітне порушення міжнародно-правових документів, але на цей раз жіночки мають підтримку міжнародних співтовариств. Міжнародні співтовариства як ООН та ЄС та десятки країн об'єднуються спільною метою – задля забезпечення захисту в Афганістані жіночих прав та запобігання будь-якої форми зловживання та дискримінації. Весь афганський народ та афганські жінки, мають жити в гідності та безпеці.

4.2 Рекомендації сучасної протидії гендерної дискримінації

Неправильно трактований Коран, який, впливає на жіночі права, завдяки чому з'явилися феміністичні рухи на Сході. Арабські феміністки боролися за ре-інтерпретацію правил Корану та розділення держави від релігійних правил. В данній течії жінки вимагають повагу до їх прав та вони діють, користуються різноманітними способами боротьби. Їхній вид супротиву не є зовсім ефективним, наразі арабські жінки мають можливість розповідати про їх проблеми гендерної нерівності превселюдно.

Рекомендації протидії гендерної дискримінації згідно досліджень:

- виступати за повернення повного спектру прав жінок: В умовах, коли права жінок і дівчаток обмежують у всіх сферах життя, дуже важливо

докласти зусиль для відновлення всіх прав. Розміщення пріоритетів один набір прав для жінок і дівчаток, таких як більш прийнятні права на освіту і здоров'я, інший ризикує встановити шлях, який нормалізує визнання нижчого статусу жінок та зміцнює соціально-культурні норми, що лежать в основі виправдань для виключення;

- Інвестувати в жінок у всіх сферах життя: такі інвестиції мають вирішальне значення для перетворення Афганістану. Афганські жінки формують нові групи громадянського суспільства для задоволення потреб спільноти, ведення бізнесу та надання послуг у галузі охорони здоров'я та захисту. У всьому світі жіноче громадянське суспільство є рушійною силою та рушійною силою досягнення гендерної рівності та прав жінок. Зараз як ніколи необхідні узгоджені зусилля на національному та міжнародному рівнях для вирішення проблеми дефіциту прав жінок, що зростає;

- інвестувати в жіночий рух: залучати афганських жінок як рівноправних партнерів для інформування програм, захисту інтересів та політичних пріоритетів, забезпечуючи усунення бар'єрів, що обмежують різноманітність. Створюйте стратегічні партнерства, надаючи суттєве, довгострокове та гнучке фінансування місцевим та національним організаціям, що працюють у галузі прав жінок та гендерної рівності;

- забезпечте інклюзивну допомогу: проведіть оцінку потреб з урахуванням гендерних аспектів, щоб зрозуміти конкретні потреби та бар'єри для жінок та дівчат, а також маргіналізованих груп. Забезпечення адаптивних підходів до програмування, вбудовування конкретних та надзвичайних заходів щодо протидії впливу обмежень та соціальних норм руху «Талібан» на основні свободи жінок. Це включає пошук гнучких і новаторських способів інвестування, підтримки і пропаганди включення афганських жінок до гуманітарного персоналу та партнерських відносин з місцевими та національними неурядовими організаціями, очолюваними афганськими жінками, як у плануванні, так і в наданні гуманітарної допомоги

для забезпечення того, щоб дати можливість необхідна допомога досягає жінок та дівчат;

- значна інтеграція політичних поглядів афганських жінок: підтримка та сприяння представникам афганських жінок у проведенні прямих і конструктивних переговорів з талібами та іншими зацікавленими сторонами. Це включає взаємодію з талібами таким чином, щоб зміцнити пріоритети афганських жінок та негайне відновлення їх основних свобод і прав, у тому числі за допомогою цілеспрямованих важелів та умовних зобов'язань.

ВИСНОВКИ

Незважаючи на початкову двозначність та запевнення руху «Талібан» у тому, що він захищатиме права жінок через призму законів шаріату, за останні 12 місяців досягнутий у попередні роки прогрес у галузі прав жінок та гендерної рівності докорінно змінився. Спостерігається систематичне та інституціоналізоване відчуження жінок та прав жінок. Декрети, заяви та практика, пов'язані з правами жінок, створили атмосферу страху та невпевненості, а це означає, що формальні декрети більше не потрібні; жінки повідомляють, що неофіційна робота поліції сім'ями, громадами та на робочому місці є звичайним явищем. Ці події сприяли згубному зрушенню у соціальних уявленнях про жінок і дівчат, що може призвести до закріплення цього інституційного регресу та зміцнення культурних норм, які віддають перевагу лідерству чоловіків та обмежують участь жінок у домашньому господарстві. Демонтаж і цензура громадянського суспільства та засобів масової інформації, які раніше відігравали ключову роль як в інформуванні співтовариств, так і в притягненні колишнього уряду до відповідальності за права жінок, не піддають сумніву логіки дискримінації. Протягом року, що пройшов з 15 серпня 2021 року, жінки та дівчатка майже зникли із суспільного життя та повністю зникли з політичного життя. Погіршуючи це, афганські жінки значною мірою вважають, що світ залишив їх.

Обмеження одного набору свобод часто створюють основу для відмови від інших, створюючи взаємопов'язану та взаємопідсилювальну екосистему пригнічення, яка підпорядковує жінок та відтісняє їх у приватну сферу. В даний час немає жодних ознак того, що якісь із цих основних прав і свобод будуть відновлені.

Швидше, тенденція минулого року передбачає продовження дискримінаційних та репресивних заходів щодо жінок та дівчаток.

Ці повсюдні обмеження життя жінок і супроводження їх посилення консервативних культурних норм безпосередньо викликали зростання зареєстрованих самогубств серед жінок та дівчат. Влада створила середовище, в якому деякі афганські жінки і дівчатка вважають смерть кращою, ніж життя в нинішніх умовах, коли надії мало. Жінки висловили стурбованість з приводу того, скільки жінок та дівчаток помирають внаслідок самогубства у своїх громадах. У зв'язку зі стійким порушенням прав жінок, обмеженим доступом до охорони здоров'я та безпечними місцями, зручними для жінок, поряд з тим, що про самогубства в усьому світі, як правило, занижується, в Афганістані ці цифри, ймовірно, навіть вищі, ніж повідомляється. з огляду на кодекси сімейної честі та сорому.

Самогубства є ключовим показником того, наскільки життя афганських жінок і дівчаток змінилося на гірше, настільки й такими темпами, що для деяких життя стає нестерпним.

Розмивання прав жінок було однією з найпомітніших і послідовних характеристик влади на сьогоднішній день. Зрозуміло, що позиція талібів щодо прав жінок займає центральне місце в їхньому баченні Афганістану, про що свідчить зростаюча влада, яка регулює життя жінок.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аль-Хібрі А. Вступ до прав мусульманських жінок. Азіза Аль-Хібрі., 2000.
2. Белокреницький, В. Я. Рух Талибану и перспективи Афганістану и Пакістану
3. Боданські, Йозеф. Таліби, міжнародний тероризм і люди, оголосили війну Америці / Йозеф Боданські. – 2002. – 384 с.
4. Вернигор П. Хіджаб, домашнє насильство та жіночі права: що таке ісламський фемінізм та як він працює в Україні. Заборона: веб-сайт. URL: <https://zaborona.com/hidzhab-domashnye-nasilstvo-ta-zhinochi-62-prava-scho-take-islamskij-feminizm-ta-yak-vin-praczyuye-v-ukrayini>
5. Водвуд Е. Фемінізм в хіджабе или как протестуют исламские женщины. URL: https://zik.ua/ru/news/2018/09/20/femynizm_v_hydzhabe_uly_kak_protestayut_yslamskiye_zhenshchyni_1410465
6. Валецький, О. В. Особливості ведення бойових дій в Афганістані (2001 – 2015)
7. Гендерні питання в секторі безпеки : посібник. Женева : DCAF/ОБСЄ (БДПЛ). URL: https://dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/DCAF_GS-AnnexEN-V5_UKR_WEB_version.pdf
8. Демішева, М. "Форми супротиву жінок в мусульманських суспільствах: фемінізм та його прояви." URL: <https://femwork.org/kritika/4-formi-suprotivu-zhinok-vmusulmanskih-suspilstvah-feminizmta-yogo-proyavi>.
9. Джонс, Сет Дж. Війна США в Афганістані. На кладовищі імперій / Сет Дж. Джонс. – М.: Ексмо, 2013. – 480 с.
10. Ігошина, Ж. Б. Гендерне питання та процеси глобалізації на Арабському Сході." Actual Problems of International Relations 2.94, 2010.
11. Ігнатенко, А. А. Халіфи без Халіфата 1988. – 360 с.

12. Коран. Переклад смислів з арабської мови: підручник. Київ. 2013. 433с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Arabska_kultura/Koran_vyd_2015.pdf?PH PSE SSID=6s69g3qf3v83vcfo14gqm77s83
13. Конституція Ісламської Республіки Афганістан 2004 г. URL: <https://zavantag.com/docs/491/index-171805.html>
14. Кримінальний кодекс Афганістану 2018 г. (на яз. дари и пушту). URL: <https://subscribe.ru/archive/news.world.turkestan/201803/06090020.html/>
15. Латигіна Н.А. Іслам: шлях крізь століття : монографія. Київ. 2016. 360 с.
16. Лукашук І. І. Міжнародне право 1996. 371 с. С. 119.
17. Лукашева Е. А. Права людини 2003. 573 с. С. 35 - 40
18. Лалетин Ю.П. Політсистема Афганістану як ідеальний тип: взаємодії племен
19. Ляховський, А. А. Таємниці афганської війни / А. А. Ляховський. – М.: Планета, 1991. – 374 с.
20. Ляховський, А. А. Громадянин, політик, воїн. Пам'яті Ахмад Шаха Масуда / А. А. Ляховський. – М.: “Гриф и К”, 2007. – 460 с.
21. Лимар В. В., Донецький національний університет імені Василя Стуса1 ВІДРОДЖЕННЯ ІСЛАМСЬКОГО ЕМІРАТУ АФГАНІСТАН В КОНТЕКСТІ ПОВЕРНЕННЯ «ТАЛІБАНУ» ДО ВЛАДИ ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4328-7529>
22. Меніович К. О. Права людини в арабських країнах Перської затоки : Арабська хартія прав людини. Актуальні проблеми міжнародних відносин, 2009. 128-130 с.
23. Млечін, Л. М. В пошуках втраченого величчя. Іран, ядерна зброя і Близький Схід 2014. – 528 с.
24. Пластун, В. Н. Наджибулла. Афганістан в тисках геополітики 1998. – 240 с.

25. Рогожінська А. В ООН вимагають включити жінок до складу нового керівництва Афганістану. ФАКТИ ICTV : веб-сайт. URL: <https://fakty.com.ua/ua/svit/svitovi-novyny/20210901-v-oon>
26. Рашид, Ахмед. Талібан. Іслам, нафта і Велика гра в Центральній Азії– 2003. – 368 с.
27. Сюкіяйнен Л.Р. Мусульманське право: запитання теорії і практики. М. 1986. С. 182–215.
28. Цмай В.В., Боєр В.М., Гинц А.А. Мусульманське сімейне право / СПБГУАП. СПб. 1998. С. 98–10
29. Цивільний кодекс Республіки Афганістан. Кабул, 1976. Перевод с англ. Гуляєвої Валерії. Цивільний закон Республіки Афганістан (Цивільний Кодекс). Офіційний Вістник (Газета) № 353. опубліковано 1977/01/05 (1355/10/15 А.Р.). 30. Abbas H. The Taliban Revival. Violence and Extremism on the Pakistan-Afghanistan Frontier. New Haven and London, 2014. 136 p.
31. Afghanistan 2019 Human Right Repot. URL: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/03/AFGHANISTAN-2019-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf>
32. Bangladesh Bureau of Educational Information and Statistics. 2011. : вебсайт.URL: hed.portal.gov.bd/sites/default/files/files/shed.portal.gov.bd/page/43c81c38_83cc_4d13_99c6_435c67532c4c/About%20BANBEIS-eng.pdf
33. Boutros Ghali. The League of Arab States. Karel Vasak. Dimensions of human rights. West- port: Greenwood Press, 1982. Vol. 1 . P. 575.
34. Barfield, Thomas. Afghanistan: A Cultural and Political History / Thomas Barfield. – New Jersey: Princeton University Press, 2010. – 408 p.
35. Doi A. R. Women in Shari’ah Islamic Law. 4th Ed.. Kula Lumpur: A. S. Noordeen, 1992.
36. European Court of Human Rights - ECHR, CEDH, news, information, press releases. : веб-сайт. URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ukr.pdf

37. Encyclopaedia of Islam. URL: <https://ia903206.us.archive.org/8/items/volume-5/Volume%201.pdf>
38. Faiz-ud-din, M. Muslim Marriage and Statutory Law (2nd Ed.). Rajshahi: Aligor Library, 2003.
39. Gall, Sandy. War against the Taliban / Sandy Gall. – New York: Bloomsbury, 2012. – 400 p.
40. History of Human Rights in Afghanistan. P. 6 / URL: https://www.researchgate.net/publication/343443588_History_of_Human_Rights_in_Afghanistan_History_of_Human_Rights_in_Afghanistan
41. Margot Badran. Islamic Feminism: What’s in a Name?” Al-Ahram Weekly Online no.569, 17 - 23 January 2002. URL: <http://weekly.ahram.org.eg/2002/569/cu1.htm>
42. Metcalfe B.D. Gender and HRM in the Middle. East//International Journal of Human Re-source Management 18(1), pp.54-74
43. Marcotte, R. D. Far Have Reforms Gone in Islam? Women’s Studies International Forum 26, 2003. 153-166 p. URL: [https://doi.org/10.1016/S0277-5395\(03\)00017-7](https://doi.org/10.1016/S0277-5395(03)00017-7)
44. Orakzai, S. B. The Rights of Women in Islam: The Question of “Public” and “Private” Spheres for Women’s Rights and Empowerment in Muslim Societies. Journal of Human Rights in the Commonwealth, 2, 2014. 42-51. URL: <https://doi.org/10.14296/jhrc.v2i1.2100>
45. Patoari, Manjur Hossain. The Rights of Women in Islam and Some Misconceptions: An Analysis from Bangladesh Perspective. Beijing L. Rev. 10, 2019.
46. Saifee, A., Baloach, A. G., Sultan, S., & Khalid, I. Status, Identity and Privileges of Women in Islam. European Journal of Social Sciences, 30, 2012. 146-154 p.
47. Soomro, Z. H., & Khuhro, A. A. Women Rights in Islam. International Journal of Scientific & Engineering Research, 9, 2018. 272-285 p.

48. Sechzer, J. A. Islam and Women: Where Tradition Meets Modernity: History and Interpretations of Islamic Women's Status. *Sex Roles*, 51, 2004. 263-272. URL: <https://doi.org/10.1023/B:SERS.0000046610.16101.e0>

49. Wahab, Shaista. *A Brief History of Afghanistan / Shaista Wahab*. – New York.: Infobase Publishing, 2007. – 308 p.

50. *Women and conflict in Afghanistan // Asia Report / International Crisis Group*. – Brussels, 2013. – 14 October. – N 252. – 54 p. – Mode of access: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/afghanistan/252-women-and-conflict-in-afghanistan.pdf>

51. Ziba Mir-Hosseini *Stretching the Limits: A Feminist Reading of the Sharia in Post-Khomeini Iran*" in Mai Yamani (ezd.) *Feminism and Islam; Legal and Literary Perspectives*, Reading: Ithaca Press, 1996. P. 285-286

53. Zaeef, Mullah Abdul Salam. *My life with the Taliban / Mullah Abdul Salam Zaeef*. – London: Hurst, 2011. – 360 p.

54. *The World's Worst Places to Be a Woman*, AMNESTY INT'L. URL: <https://www.amnestyusa.org/theworlds-worst-places-to-be-a-woman>

55. *Jordan Forum for Business & Professional*. : веб-сайт. URL: <http://www.bpwa.org.jo/aboutus.php>

56. *Афганістан: як уряди різних країн світу ставляться до талібів*. DW. *Made for minds* : веб-сайт. URL: <https://m.dw.com/uk/afhanistan-yakuriady-riznykh-krain-svitu-stavliatsia-do-talibiv/a-59297218>

57. *Injustice and Impunity Mediation of Criminal Offences of Violence against Women/ United Nations Assistance Mission in Afghanistan United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights May 2018*. Kabul, 2018.P.5. URL: <https://reliefweb.int/report/afghanistan/injustice-and-impunity-mediation-criminal-offencesviolence-against-wome>

58. *Still a long way to go: Implementation of the law on elimination of violence against women in Afghanistan / UN assistance mission in Afghanistan (UNAMA)*. – Kabul, 2012. – December. – 38 p. – Mode of access: <http://>

unama.unmissions.org/LinkClick.aspx?fileticket=Qy9mDiEa5Rw%3d&tabid=12254&language=en-US

59. The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. URL: [http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention .htm](http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm)

60. Olympe_de_Gouges. Wikipedia: веб-сайт. URL: http://fr.wikipedia.org/wiki/Olympe_de_Gouges

61. ООН: одна з трьох жінок зазнає фізичного, сексуального насильства : Радіо Свобода : веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/amp/newsoon-nasylstvo-proty-zhinok/30291028.h>

62. Інформаційний бюлетень. Домашнє насильство. URL: <https://rm.coe.int/fs-domestic-violence-ukr-web/16808e9a30>.

63. ЄСПЛ: Заборона на носіння паранджі не порушує права людини. News and current affairs from Germany and around the world : веб-сайт. URL: <https://amp.dw.com/uk>

64. CASE OF S.A.S. v. FRANCE. Ukrainian Translation by the COE Human Rights Trust Fund : веб-сайт. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ua?i=001-150987>.

65. Women in Afghanistan: the back story. Home. Amnesty International UK. URL: <https://www.amnesty.org.uk/womens-rights-afghanistanhistory>

66. "Талібан" захопив Афганістан: як світ відреагував на наступ терористичного угруповання. URL: <https://tsn.ua/exclusive/afganistan-u-polonitalibiv-yak-reaguaye-svit-nazahoplennya-boyovikami-kabulu-i-vsiyeyi-krayini-184719>

67. ЮНЕСКО закликає талібів в Афганістані дозволити дівчатам відвідувати середню школу. DW. Made fer minds : веб-сайт. URL: <https://m.dw.com/uk/yunesko-zaklykaie-talibiv-v-afhanistani-dozvolytydivchatam-vidviduvaty-seredniu-shkolu/a-59227285>.

68. There is a window of opportunity to negotiate for the rights of Afghan women, but it is rapidly closing. Amnesty International. URL:

<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/04/there-is-a-window-of-opportunity-to-negotiate-for-the-rights-of-afghan-women-but-it-is-rapidly-closing/>

69. Afghan women's rights groups vow mass protests if Taliban keep girls' schools shut. France.24 : веб-сайт. URL: <https://www.france24.com/en/asia-pacific/20220328-afghan-women-s-rights-groups-vow-mass-protests-if-taliban-keep-girls-s>

70. The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. URL: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>

71. Афганістан: як уряди різних країн світу ставляться до талібів. DW. Made for minds : веб-сайт. URL: <https://m.dw.com/uk/afghanistan-yakuriady-riznykh-krain-svitu-stavliatsia-do-talibiv/a-5929721>

72. Політичні партії і рух Афганістану напередодні парламентських виборів 2005 г. // Aghanistan.ua [Електронний ресурс]. – 2006. – Режим доступу: <http://afghanistan.ua/doc/5606.html>.

73. Медресе // Ісламська енциклопедія [Електронний ресурс]. – 2014.

74. <http://alemarah-english.com/>.

75. Afghanistan in the month of November (2016) // Voice of Jihad [Electronic resource]. – 2016. – Mode of access: <http://alemarah-english.com/?p=8223>. – Date of access: 05.01.2017.

76. Рух “Талібан” // Інфо центр “Антітерор” [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: <http://www.kgcentr.info/?pid=6&id=50>

77. Committee for the Promotion of Virtue and the Prevention of Vice (HAIA) / Life in Saudi Arabia [Electronic resource]. – 2016. – Mode of access: <http://life-in-saudi-arabia.blogspot.com.by/2014/11/committee-for-promotion-of-virtue-and.html>. – Date of access: 07.01.2017.

78. Нарис політичної та економічної ситуації в сучасному Афганістані. Частина друга: Талібан / [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу: http://www.perspektivy.info/ua/desk/ocherk_

politicheskoy_i_ekonomichnoi_situacii_v_suchasnomy_afganistani_chastyna_dryg_a_taliban_2011-11-11.htm

79. Закони шариата / Islam today [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: <http://islam-today.ua/sharia>.

80. Афганістан між Іраном і Саудівською Аравією / Afghanistan.ua [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: <http://afghanistan.ua/doc/94078.html>.

81. The Taliban in Afghanistan. URL: <https://www.cfr.org/background/taliban-afghanistan>

82. Who are the Taliban? URL: <https://www.bbc.com/news/world-south-asia-11451718>

83. Талібан і таліби: хто вони такі. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-58221700>.

84. Хто такі таліби та чому вони захопили Афганістан. URL: https://24tv.ua/hto-taki-talibi-chomu-vonizahopili-afganistan_n1714330

85. Islamic State violence dents Taliban claims of safer Afghanistan. URL: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/islamic-state-violence-dents-taliban-claims-safer-afghanistan-2021-11-09/>

86. The Taliban Tells the Islamic State to Get the Hell Out of Afghanistan URL: <https://www.vice.com/en/article/8x3adp/the-taliban-tells-the-islamic-state-to-get-the-hell-out-of-afghanistan>

87. A nation challenged: the law; No TV, No Chess, No Kites: Taliban's Code, From A to Z.

URL: <https://www.nytimes.com/2001/11/22/world/a-nation-challenged-the-law-no-tv-no-chess-no-kites-talibans-code-from-a-to-z.html>

88. Taliban to implement monarch-era Constitution in Afghanistan.

URL: <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/taliban-to-implement-monarch-era-constitution-in-afghanistan/2377376>

89. Taliban 'carrying out door-to-door manhunt'. URL: <https://www.bbc.com/news/live/world-asia-58219963>

90. GDP (current US\$) – Afghanistan.

91. The World Bank In Afghanistan. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/afghanistan/overview#1>

92. Silence is violence: End the abuse of women in Afghanistan / UN assistance mission in Afghanistan (UNAMA); Office of the UN High Commissioner for human rights (OHCHR). – Kabul; Geneva, 2009. – 8 July. – 39 p. – Mode of access: http://www.ohchr.org/Documents/Press/VAW_Report_7July09.pdf (Дата обращения – 08.02.2015).

93. The situation of women in Afghanistan // UN. – Mode of access: <http://www.un.org/events/women/2002/sit.htm>

94. Still a long way to go: Implementation of the law on elimination of violence against women in Afghanistan / UN assistance mission in Afghanistan (UNAMA). – Kabul, 2012. – December. – 38 p. – Mode of access: <http://unama.unmissions.org/LinkClick.aspx?fileticket=Qy9mDiEa5Rw%3d&tabid=12254&language=en-US>

95. Women and conflict in Afghanistan // Asia Report / International Crisis Group. – Brussels, 2013. – 14 October. – N 252. – 54 p. – Mode of access: [http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-asia/afghanistan/252-women-and-conflict-in-afghanistan.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/asia/south-asia/afghanistan/252-women-and-conflict-in-afghanistan.pdf)

96. Harmful traditional practices and implementation of the law on elimination of violence against women in Afghanistan / UN assistance mission in Afghanistan (UNAMA); Office of the UN High Commissioner for human rights (OHCHR). – Kabul; Geneva, 2010. – 9 December. – 62 p. – Mode of access: http://unama.unmissions.org/Portals/UNAMA/Publication/Harmful%20Traditional%20Practices_English.pdf

97. Factsheet on the situation of women and girls in Afghanistan / UN assistance mission in Afghanistan (UNAMA). – Kabul, 2009. – 3 p. – Mode of

access: http://www.peacewomen.org/assets/file/SecurityCouncilMonitor/Missions/Afghanistan/Afghanistan_WomenGirlsFactsheet_2009.pdf

98. A way to go: An update on implementation of the law on elimination of violence against women in Afghanistan / UN assistance mission in Afghanistan (UNAMA). – Kabul, 2013. – December. – 47 p. – Mode of access: http://unama.unmissions.org/Portals/UNAMA/Documents/UNAMA%20REPORT%20on%20EVAW%20LAW_8%20December%202013.pdf

99. Загальна ісламська декларація прав людини. Вікіпедія : веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Загальна_ісламська_декларація_прав_людини

100. Загальна декларація прав людини : Міжнародний документ від 10.12.1948. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015.